

**БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ
НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ**

**Кафедра методики професійної освіти та
соціально-гуманітарних дисциплін**

СВІТЛАНА ШЕВЧУК

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ
ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ:**

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ СПЕЦКУРС

Біла Церква-2024

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЗВО «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА МЕТОДИКИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛЬНО-
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ЕЛЕКТРОННИЙ НАВЧАЛЬНИЙ СПЕЦКУРС

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри №_1__
від «_02_» __01____ 2024 р.
Зав. кафедри *М.В. Жук* - М.В Жук

Біла Церква-2024

Автор-розробник:

Шевчук Світлана Степанівна, старша викладачка кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «УМО» НАПНУ

Компетентнісний підхід до планування та організації професійно-практичної підготовки: електронний навчальний спецкурс /Шевчук С.С..
Біла Церква: БІНПО, 2024 р.45 с.

ЗМІСТ

	<u>ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА .....</u>	2
1.	<u>ПРОФІЛЬ ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ.....</u>	4
2.	<u>ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ.....</u>	8
3.	<u>ТЕОРЕТИЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ.....</u>	10
4.	<u>ПРАКТИЧНІ/СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ.....</u>	18
5.	<u>МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ.....</u>	39
6.	<u>ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ.....</u>	41
7.	<u>ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА.....</u>	44
8.	<u>КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ.....</u>	45

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність електронного навчального спецкурсу. Одним із пріоритетних напрямків модернізації освіти в Україні визнано *компетентнісний підхід*, який набуває важливого значення, так як переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку у здобувачів освіти здатності практично діяти і творчо застосовувати у різних ситуаціях набуті знання і досвід. З огляду на це, *актуальними завданнями*, що потребують невідкладного розв'язання, є заміна освітньої парадигми із системи, орієнтованої на педагога як «ретранслятора знань» на систему, орієнтовану на здобувача освіти, згідно якої педагог виступає в ролі організатора освітньої діяльності, а модель поведінки студента (учня, слухача) змінюється від пасивного засвоєння знань до дослідницько-активної, самостійної та самоосвітньої діяльності. Отже, як альтернатива освітньому процесу, побудованому на основі дидактичної тріади «знання – уміння – навички», при якій спостерігалась проблема відриву знань від умінь їх застосовувати, можна вважати компетентнісний підхід, впровадження якого в систему професійної (професійно-технічної) освіти супроводжується покращенням взаємодії з ринком праці,

підвищенням конкурентоспроможності фахівців, оновленням змісту, методології та відповідного освітнього середовища.

Сьогодні стало очевидним, що бути професіоналом високого рівня компетентності – означає бути в постійному пошуку, зростанні, розвитку. Праця педагога професійної освіти, зокрема майстра виробничого навчання, відрізняється високою мобільністю, надзвичайною складністю, вимагає від нього глибоких та різнобічних наукових, професійних знань, умінь, навичок, що становлять основу його професійної компетентності.

Професійна компетентність педагога професійної підготовки є не лише сумою теоретичних знань та вміння їх репродукувати у певному обсязі згідно до його компетенцій, а також мотивом і засобом розвитку навичок практичних дій в інформаційному суспільстві.

Можливості різнобічного розвитку здобувача професійної освіти пропонують саме сучасні методики навчання і новітні технічні здобутки. Широке й ефективне впровадження сучасних освітніх і виробничих технологій в процес професійно-практичної підготовки сприяє підвищенню його якості, зростанню рівня професійної компетентності всіх суб'єктів освітнього процесу.

Отже, актуальність електронного навчального курсу визначається упровадженням компетентнісного підходу в освіті, затребуваністю технологій навчання, що ґрунтуються на діяльнісному підході, новими способами організації аудиторної та позааудиторної освітньої діяльності здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

Електронний навчальний спецкурс «Компетентнісний підхід до планування та організації професійно-практичної підготовки» входить до науково-методичного супроводу ЗМЗ «Дидактика професійної освіти» кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін (МПО та СГД) Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти (БІНПО) і призначений для проведення курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів професійної (професійно-технічної) освіти на базі БІНПО.

Мета розробки електронного спецкурсу: формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь майстрів виробничого навчання із планування, організації та здійснення освітнього процесу у закладах професійної освіти та в умовах сучасного підприємства на засадах компетентнісного, інтегрованого та технологічного підходів.

Завдання спецкурсу:

- ознайомлення із сутністю компетентнісного і технологічного підходів до освітнього процесу у закладах професійної освіти;
- оновлення та систематизація знань щодо системи і специфіки проектування, планування, організації і здійснення професійно-практичної підготовки;
- систематизація та удосконалення знань щодо законодавчо-правового забезпечення організації освітнього процесу, що забезпечує підтримку інноваційної педагогічної діяльності у закладах професійної освіти

- систематизація та удосконалення знань та умінь щодо планування та проведення виробничої практики в умовах сучасного підприємства (Сфери послуг);
- підвищення рівня професійної компетентності викладачів професійно-теоретичної підготовки і майстрів виробничого навчання щодо розробки плануючої документації;
- підвищення рівня професійної компетентності педагогічних працівників щодо вибору інтерактивних форм і методів організації освітнього процесу у закладах професійної освіти.

Бюджет навчального часу - 6 год. (0,2 кредиту ЄКТС), із яких 2 год. – лекції, 4 год. – семінарські заняття.

Навчально-методичне забезпечення ЕНК представлено: науково-методичними матеріалами лекційних і семінарських занять, завданнями до самостійної роботи, тестами, навчально-методичними посібниками і списком рекомендованих джерел до тематики електронного навчального курсу.

ЕНК розроблено для викладачів професійно-теоретичної підготовки та майстрів виробничого навчання закладів професійної (професійно-технічної) освіти галузі знань 01 «Освіта» на всіх етапах курсів підвищення кваліфікації за заочною й очно-дистанційною формами навчання.. Матеріали ЕНК можуть бути опановані в online та offline режимах.

1. ПРОФІЛЬ ТИПОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ

Профіль Типової освітньої програми електронного спецкурсу «КОМПЕТЕНТІСНИЙ УРОК ЯК ЦІЛІСНА ДИДАКТИЧНА СИСТЕМА»	
Обсяг спецкурсу	0,2 ЄКТС кредиту На опанування матеріалів електронного курсу передбачено 5 академічних годин, що відповідає 0,2 ЄКТС кредиту
Рівень програми	Безперервний професійний розвиток фахівців шляхом інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти. Розширення змісту Курс передбачає можливість консультування з проблематики навчального курсу у міжкурсівий період.
А	Мета
	Формування, оновлення, поглиблення та систематизація знань, розвиток та удосконалення умінь педагогів професійної освіти із планування, організації та проведення освітнього процесу у закладах професійної освіти та в умовах сучасного підприємства на засадах компетентнісного, інтегрованого та технологічного підходів.
В	Характеристика типової програми
1.	Функціональна спрямованість Розвиток умінь щодо організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти і на підприємстві на засадах компетентнісного підходу

2.	Фокус Типової програми	Програма зорієнтована на безперервний професійний розвиток педагогічних працівників категорії «майстри виробничого навчання», «старші майстри» закладів професійної (професійно-технічної) освіти, здатних до реалізації інтерактивних форм і методів організації освітнього процесу у ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу
3.	Орієнтація Типової програми	Типова програма ЕНК орієнтовна на розвиток загальних і фахових компетентностей майстрів виробничого навчання і старших майстрів ЗП(ПТ)О в умовах формальної, неформальної та інформальної освіти
4.	Особливості типової програми	<p>Типова програма електронного навчального курсу орієнтована на розвиток загальних і фахових компетентностей педагогічних працівників, які володіють широким спектром професійних навичок і компетенцій для успішного виконання своїх професійних функцій.</p> <p>Особливості електронного навчального курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> – оновлення та удосконалення знань із методикою проєктування, планування та організації професійної підготовки із використанням сучасних освітніх і новітніх виробничих технологій; – оновлення та удосконалення знань із планування та організації професійної підготовки в умовах сучасного підприємства (сфери послуг) із використанням сучасних освітніх і новітніх виробничих технологій; – оновлення та удосконалення знань щодо організації і проведення Державної кваліфікаційної атестації випускників ЗП(ПТ)О – підвищення рівня професійної компетентності слухачів щодо реалізації інтерактивних форм і методів організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та в умовах сучасного підприємства; <p>Проходження навчання за кожною темою завершується відповідним видом контролю (проблемно-пошукові питання, завдання для самостійної роботи, тести).</p>
5.	Цільова група	Електронний навчальний курс розроблено для підвищення кваліфікації майстрів виробничого навчання і старших майстрів ЗП(ПТ)О.
С	Професійні вимоги (компетенції) і продовження навчання	
1.	Професійні вимоги (компетенції)	Визначає Стандарт майстра виробничого навчання. Основна мета ЕНК сприяти спрямуванню вдосконаленню та розширенню фахових компетенцій, навичок (що визначені в нормативних документах та колі службових обов'язків) для

		запровадження в закладах П(ПТ) освіти компетентнісного підходу до планування, організації і проведення освітнього процесу.
2.	Продовження навчання	Типова програма передбачає можливість подальшого розширення та поглиблення знань, умінь, навичок педагогічних працівників ЗП(ПТ)О в системі неформальної та інформальної освіти.
D	Стиль і методика навчання	
1.	Підходи до викладання і навчання	Навчання проходить за різними моделями (очною, заочною, очно-дистанційною, дистанційною) із елементами «навчання через дію» та «експірієнс технологіями», що дозволяє активно обговорювати практичний досвід слухачів, можливість його оптимізації розширення шляхом використання аналогового досвіду та розробки власних проєктів. При цьому розширюються практичні навички освіти протягом життя в цифровому суспільстві.
2.	Система оцінювання	Результати навчання за Типовою програмою оцінюються (зараховано/ не зараховано) на основі: підготовки відповідей на проблемно-пошукові питання, виконання завдань самостійної роботи в формі презентації власного досвіду.
E	Програмні компетентності	
1.	Інтегральна компетентність	Спрямована на здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері професійної діяльності або в процесі навчання, що передбачає проведення дослідження, використання теорій і методів менеджменту, педагогіки і психології на практиці
2.	Загальні компетентності <i>Освітологічна</i>	Спрямована на здатність інтегрувати знання із сучасної філософії та соціології освіти, освітньої політики й економіки освіти в цілісну стратегію професійної діяльності на засадах людиноцентризму, демонструвати відповідні цінності професійної діяльності.
3.	Спеціальні (фахові) компетентності	андрагогічна компетентність – уміння визначати освітні потреби і запити, урахувати особливості мотивації, процесу навчання, застосовувати технології модерації, фасилітації, супервізії, визначати результати навчання, спонукати до рефлексії; науково-методична компетентність – здатність організувати безперервний професійний розвиток у системі формальної і неформальної освіти; оцінювати рівень професійної компетентності; інноваційно-дослідницька – здатність інноваційно вирішувати наукові / практичні професійні завдання; планувати, організувати та здійснювати експериментальні дослідження щодо визначення оптимальних умов функціонування освітніх організацій, розвитку суб'єктів освітнього процесу;

		<p>психологічного супроводу й підтримки інноваційних освітніх форм і методів; компетентність з інформальної освіти та професійно-особистісного розвитку – здатність організувати професійний саморозвиток, самонавчання, самовдосконалення і самореалізацію впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти; розвивати (саморозвивати) і вдосконалювати (самоудосконалювати) професійно важливі якості особистості, цінності, що спрямовані на всебічний розвиток особистості всіх суб'єктів освітнього процесу як найвищої цінності суспільства тощо; психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я суб'єктів освітнього процесу, здатність сприяти їхньому творчому становленню та індивідуалізації; цифрова компетентність – здатність фахівця орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства, нарощувати обсяги інформації.</p>
F	Програмні результати навчання	
1.	Знання і розуміння	<ul style="list-style-type: none"> - сутність і цілі проектування і планування освітнього процесу; - форми, методи і засоби професійно-практичної підготовки в умовах закладу професійної освіти та на виробництві (сфері послуг); - основна плануюча документація, яка регламентує виробничу практику на підприємстві; - методика організації і проведення Державної кваліфікаційної атестації випускників ЗП(ПТ)О;
2.	Розвинені вміння	<ul style="list-style-type: none"> - аналізувати зміст навчального матеріалу з метою раціонального, логічного і доступного його відбору; - розробляти плануючу документацію з професійно-практичної підготовки; - планувати, організувати та проводити виробничу практику на підприємстві (сфері послуг); - використовувати інформаційно-цифрові технології для організації занять з професійно-практичної підготовки на різних етапах освітнього процесу.

3.	Диспозиції (цінності, ставлення)	<ul style="list-style-type: none"> - необхідність, доцільність та можливість застосування інноваційних освітніх та новітніх виробничих технологій навчання у професійній підготовці кваліфікованих робітників; - важливість підвищення якості освітнього процесу у закладах професійної освіти та в умовах сучасного підприємства (сфери послуг) шляхом ефективного його планування та організації на засадах компетентнісного підходу
Ключові слова		
<p><i>Виробнича практика, Державна кваліфікаційна атестація, дистанційне навчання, змішане навчання, інклюзивне навчання, інструктування, кваліфікаційна пробна робота компетентність, інтегральна компетентність, навчальний модуль, Національна Рамка Кваліфікацій (НРК), Державний стандарт професійно-технічної освіти (ДСПТО), навчальний модуль, планування, проектування.</i></p>		

2. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ВИКЛАДУ ТА ЗАСВОЄННЯ МАТЕРІАЛІВ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ «КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ»

№ з/п	Тематичний план	Формальні заняття, кількість годин			
		Лекції	Семинарське заняття	Самостійна робота	Разом
Тема 1.	Компетентнісний підхід до планування та організації професійно-практичної підготовки у закладах ЗП(ПТ)О.	2			
Тема 2.	Планування та організація виробничої практики на підприємстві		2		
Тема 3.	Форми і методи професійної підготовки у ЗПО		2		
	<i>Разом</i>	2	4	0	6

ЗМІСТ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ ЗА ТЕМАМИ

Тема 1. Компетентнісний підхід до планування та організації професійно-практичної підготовки у закладах ЗП(ПТ)О

Сутність компетентнісного підходу у професійній освіті. Національна рамка кваліфікацій - системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Сутність поняття «інтегральна компетентність».

Формування базових компетенцій здобувачів освіти у процесі професійної підготовки: мотиваційної, комунікативної, прогностично творчої.

Концептуальні положення підготовки майбутніх фахівців на засадах компетентнісного підходу.

Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Організаційно-методичні засоби забезпечення освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу.

Компетентнісний урок виробничого навчання як цілісна дидактична система. Типологія уроків виробничого навчання.

Методика планування та організації аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності здобувачів освіти на засадах компетентнісного підходу.

Тема 2. Планування та організація виробничої практики на підприємстві

Мета, завдання, загальні положення планування та організації виробничої практики здобувачів освіти на підприємстві (сфері послуг). Алгоритм дій керівництва закладу професійної (професійно-технічної) освіти щодо організації і проведення виробничої практики.

Основна плануюча документація, що регламентує організацію і проведення виробничої практики. Методика розробки детальної програми виробничої практики.

Форми організації діяльності здобувачів професійної освіти в умовах підприємства
Методи професійної підготовки в умовах підприємства

Організація обліку і контролю за ходом професійно-практичної підготовки на підприємстві

Організація і проведення державної кваліфікаційної атестації.

Особливості діяльності майстра виробничого навчання у період перебування здобувачів освіти на виробничій практиці.

Тема 3. Форми і методи професійної підготовки у ЗП(ПТ)О

Сучасні форми організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; дистанційна, змішана, інклюзивна.

Форми організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти; інтегрована, диференційована, індивідуальна й індивідуалізована. Переваги і недоліки різних форм організації діяльності здобувачів освіти.

Метод як складова освітньої технології навчання.

Основні методи професійно-практичної підготовки, їх класифікація.

Критерії вибору оптимальних форм і методів професійно-практичної підготовки.

3.ТЕОРЕТИЧНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ ДО ЛЕКЦІЙНОГО ЗАНЯТТЯ

Тема 1. Компетентнісний підхід до планування та організації професійно-практичної підготовки у закладах ЗП(ПТ)О

План лекції

1. Сутність компетентнісного підходу у професійній освіті. Національна рамка кваліфікацій - системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Сутність поняття «інтегральна компетентність».
2. Формування базових компетенцій здобувачів освіти у процесі професійної підготовки: мотиваційної, комунікативної, прогностично творчої.
3. Концептуальні положення підготовки майбутніх фахівців на засадах компетентнісного підходу.
4. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Організаційно-методичні засоби забезпечення освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу.
5. Компетентнісний урок виробничого навчання як цілісна дидактична система. Типологія уроків виробничого навчання.
6. Методика планування та організації аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності здобувачів освіти на засадах компетентнісного підходу.

ОПОРНИЙ КОНСПЕКТ

Одним із пріоритетних напрямків модернізації освіти в Україні визнано *компетентнісний підхід*, який набуває важливого значення, так як переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку у здобувачів освіти здатності практично діяти і творчо застосовувати у різних ситуаціях набуті знання і досвід.

Компетентнісний підхід – це спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є *загальні* (базові, ключові) і *спеціальні* (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти. У вищій професійній освіті виокремлюють, окрім загальних (базових, ключових), *професійні* (пов'язані із спеціальністю) та *фахові* (пов'язані із спеціалізацією) компетентності. Педагог, який застосовує компетентнісний підхід, не виконує роль «ретранслятора» навчального матеріалу, він виконує роль ментора, фасилітатора та організатора освітньої діяльності з безліччю можливостей. Роль здобувача освіти трансформується із пасивного сприйняття й відтворення знань у дослідницьку та самоосвітню діяльність, усвідомлюючи при цьому, що запорукою успішності його подальшої професійної діяльності є прагнення до саморозвитку і позитивна мотивація.

В останні роки на теренах вітчизняної педагогічної науки точиться широка дискусія з приводу шляхів, механізмів, умов реалізації методології компетентнісного підходу в освіті, зокрема професійній. У численних наукових працях учені опрацьовують новий теоретичний базис, висвітлюють суть таких понять цієї концепції, як «компетентність», «компетенція», «компетентнісний підхід», «ключові компетенції» тощо. Слід відмітити, що в європейській поняттєвій системі категорія компетентнісного підходу виникла ще у 60-70-х роках минулого століття, а наша освітня система порівняно недавно розпочала ідентифікувати вітчизняні освітні поняття до фонду європейської педагогічної термінології. Проте, слід відзначити, що в останні роки в Україні зроблено вагомі кроки у цьому напрямку: урядом схвалено Концепцію реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, розроблено і затверджено методичні рекомендації щодо розроблення стандартів професійної (професійно-технічної) освіти за компетентнісним підходом, що сприяло появі понад 180 компетентнісно зорієнтованих стандартів. Постановою Кабінету Міністрів України (№1341 від 23.11.2011) було затверджено Національну рамку кваліфікацій (НРК), яка є першим практичним кроком реалізації компетентнісної концепції. У цьому важливому державному документі визначено характеристики (дескриптори чи описи) кваліфікаційних рівнів, які слід використовувати в освітній практиці. Зокрема, результати навчання – компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), яких набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання.

Національна рамка кваліфікацій (НРК) – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів освіти. Кожен рівень – це завершений етап освіти, що характеризується рівнем складності освітньої програми, сукупністю компетентностей особистості, які визначені, як правило, стандартом освіти та відповідають певному рівню [Національної рамки кваліфікацій](#). НРК розроблена з урахуванням Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (2005 р.) та Європейської рамки кваліфікацій для навчання впродовж життя (2008 р.).

Створення Національної рамки кваліфікацій («кваліфікаційної конституції нації»), сумісної з європейськими метарамками кваліфікацій, є тим ключовим інструментом, що дозволяє увійти в європейський простір. Із впровадженням НРК Україна намагається зробити кваліфікації більш актуальними та відповідними потребам ринку праці, забезпечити узгодженість між усіма рівнями освіти, а також сприяти цілісності й прозорості національної системи кваліфікацій в цілому. Цей нормативно-правовий документ оперує виключно точними поняттями й термінами, узгодженими з міжнародною, європейською термінологією (знання; автономність, відповідальність; інтегральна компетентність; кваліфікація; кваліфікаційний рівень; компетентність; комунікація; результати навчання; уміння тощо.).

Визначальними категоріями компетентнісного підходу в освіті є поняття *компетенції* та *компетентності*, які в педагогічній науці досить плідно

розробляються і різнобічно розглядаються, проте до цих пір не мають однозначного змісту і визначення.

Загальним для переважної більшості означень **компетенція** – це здатність і готовність застосовувати знання і уміння при розв'язанні професійних завдань у різноманітних областях – як у конкретній області знань, так і в областях, слабо прив'язаних до конкретних об'єктів, тобто це здатність і готовність проявляти гнучкість у мінливих умовах ринку праці. Іншими словами, **компетенція** – це коло повноважень посадової особи чи організації.

Відповідно до НРК **компетентність/компетентності** – здатність/здатності особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через динамічну комбінацію знань, розумінь, умінь, цінностей, інших особистісних якостей і визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність впродовж всього життя. Компетентність є сучасним виміром людської освіченості, коли перше місце надається не обсягу вивченого матеріалу, а кінцевому результату, втіленому у здатності діяти у різних умовах і обставинах.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який відображає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Національна рамка кваліфікацій складається із загальної частини, у якій наводяться вказані терміни та їх визначення, а також опис кваліфікаційних рівнів. У цьому важливому державному документі визначено характеристики (дескриптори чи описи) кваліфікаційних рівнів, які маємо використовувати в освітній практиці. Зокрема, *результати навчання* – компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання. Окрім того, НРК оперує поняттями «освітня кваліфікація» і «професійна кваліфікація». Освітні кваліфікації надають в освітній сфері за освітніми стандартами, а професійні кваліфікації у професійній сфері – за професійними стандартами. Наприклад, нині – це такі освітні кваліфікації, як кваліфікований робітник, молодший спеціаліст, бакалавр, спеціаліст, магістр, кандидат наук, доктор наук. *Кваліфікаційний рівень* тлумачиться як структурна одиниця НРК, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня. *Професійними кваліфікаціями* є розряди, категорії, ранги, чини, звання тощо, які отримують працівники в процесі професійної діяльності. Щоб отримати ту чи іншу освітню кваліфікацію, особі треба надати спеціальну підготовку. А от професійну кваліфікацію людина може отримати і у навчальному закладі, якщо ця освітня установа має на це право (однією з умов є належна практична підготовка майбутнього працівника, яку визнає відповідний роботодавець).

Зміна акцентів на отримання нових результатів професійної (професійно-технічної) освіти актуалізує значущість компетентнісного підходу до забезпечення якості підготовки кваліфікованих робітників. Концепція компетентнісного підходу у системі П(ПТ)О спрямована на розвиток особистості професіонала з позитивним світоглядом, ціннісними орієнтаціями, здатністю

швидко адаптуватися до традиційних, нових і непередбачуваних життєвих і професійних ситуацій. Компетентнісний підхід є важливим концептуальним підґрунтям реалізації нової системи принципів визначення цілей П(ПТ)О, відбору і структурування змісту навчального матеріалу, організації освітнього процесу й оцінювання освітніх результатів з метою досягнення майбутніми робітниками достатньо високого рівня знань, досвіду, обізнаності для здійснення професійної діяльності.

Нині виокремлено **концептуальні положення** підготовки майбутніх кваліфікованих робітників на засадах компетентнісного підходу:

❖ професійна компетентність є мірою та головним критерієм професійної підготовленості фахівця;

❖ професійна компетентність фахівця – це не лише знання, уміння, навички, а і творче ставлення до справи, позитивні нахили, інтереси і прагнення, здатність ефективно використовувати певний досвід, а також особистісні якості для забезпечення необхідного результату на конкретному робочому місці, в конкретній професійній ситуації;

❖ професійна компетентність визначається здатністю суб'єкта праці мобілізувати знання, уміння та досвід в конкретній соціально-професійній ситуації і якісно виконувати професійні функції відповідно до посади, яку він обіймає;

❖ професійна компетентність інтегрує зміст, пов'язаний з майбутньою професійною діяльністю, актуалізуючи набуті знання і уміння в потрібний момент задля використання їх на практиці;

❖ професійна компетентність майбутніх фахівців цілеспрямовано формується з урахуванням сучасного стану та перспектив розвитку конкретної галузі виробництва або сфери послуг, а також соціально-психологічних, етичних, правових норм, усталених в суспільстві;

❖ модель формування професійної компетентності фахівців містить низку послідовних етапів: *мотиваційний* (професійна спрямованість і мотивація), *когнітивний* (система знань про майбутню професійну діяльність та вміння їх застосовувати), *діяльнісний* (система фахових умінь і навичок, формування яких забезпечується змістом, формами і методами виробничого навчання) та *оцінно-контрольний* (діагностика, аналіз, коригування навчальних досягнень здобувача освіти та рефлексія суб'єктів педагогічної взаємодії). Кожен з цих етапів має відповідне змістовне й організаційно-управлінське наповнення;

❖ формування професійної компетентності кваліфікованих робітників можливе завдяки реалізації таких освітньо-педагогічних умов:

- впровадження сучасних освітніх технологій формування професійної компетентності;
- акцент на діяльнісний, практико-орієнтований етап формування професійної компетентності;
- підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців під час виробничих практик;

- впровадження якісного навчально-методичного забезпечення формування професійної компетентності;
- ціннісно-орієнтована спрямованість формування професійної компетентності майбутніх фахівців;
- організація підготовки інженерів-педагогів до формування професійної компетентності фахівців.

Сьогодні у системі П(ПТ)О набуваються *ключові, загальнопрофесійні та професійні компетентності*:

➤ *ключові* – компетентності, що необхідні для самореалізації, розвитку активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та адаптації на ринку праці (комунікативність, професійна етика, інформаційно-цифрові технології, правова компетентність, навчання упродовж життя, підприємливість та фінансова грамотність тощо);

➤ *загальнопрофесійні* – компетентності, що формують уявлення, опорні знання за певним професійним спрямуванням, створюють необхідне підґрунтя для здобуття особою професійних кваліфікацій (здатність працювати в команді, працезхоронна компетентність, енергозберігаюча компетентність, екологічна компетентність, економічна компетентність тощо);

➤ *професійні* – компетентності, що дають змогу особі виконувати певні роботи або здійснювати професійну діяльність (відповідно до напряму виробництва або сфери обслуговування).

Ключові компетентності (КК) за Національною рамкою кваліфікацій - це динамічне поєднання знань, вмінь та ставлень, які кожен потребує для самореалізації, особистісного розвитку, активної громадянської позиції, соціального залучення та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді у суспільстві знань. Ключові компетентності є наскрізними у всіх сферах освітньої діяльності, поступово поглиблюються на всіх освітніх рівнях і забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини. Перелік КК в Україні визначено у ст.12 Закону України про освіту [1].

Ключові компетентності ґрунтуються на головних цілях професійної підготовки здобувачів освіти, їхньому соціальному й особистісному досвіді, а також на основних видах діяльності. Ключові компетентності багатофункціональні, надпредметні й багатомірні, тому оволодіння ними дає можливість кваліфікованим робітникам досягати високого рівня розвиненості таких якостей, як *активна позиція* (енергійність, діяльнісна поведінка); *самостійність* (ініціативність, рішучість); *комунікативність* (контактність); *креативність* (творчий потенціал) тощо. Для цього доцільно аби викладачі професійно-теоретичної підготовки й майстри виробничого навчання враховували оптимальні співвідношення фундаментальних і спеціальних дисциплін, брали участь в оновленні змісту навчальних програм з теоретичних предметів та виробничого навчання в умовах лабораторій, навчальних майстерень, на виробництві (практика і навчання), творчо впроваджували інноваційні педагогічні

технології, що ґрунтуються на принципах проблемності, мотивації, забезпечення адекватності характеру майбутньої професійної діяльності.

Професійні (фахові) компетентності кваліфікованого робітника передбачають єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення конкретної професійної діяльності.

Міністерство освіти і науки України продовжує оновлювати систему професійної (професійно-технічної освіти, впроваджуючи державні стандарти з конкретних робітничих професій на модульно-компетентнісній основі.

Модульно-компетентнісний підхід – це комплексний підхід побудови змісту навчання з конкретної професії, зорієнтований на набуття необхідних знань, умінь і навичок для праці. Відповідно до такого підходу вводиться поняття *навчального модуля* – логічно завершеної складової Державного стандарту професійно-технічної освіти (ДСПТО), яка базується на окремій одиниці професійного стандарту, містить навчальний матеріал, необхідний для досягнення професійних і ключових компетентностей та належить до певного рівня кваліфікації. Засвоєння навчального модуля може підтверджуватися відповідним документом (сертифікат, посвідчення, свідоцтво). Модульно-компетентнісний підхід органічно поєднується і доповнюється іншими методологічними підходами (системним, діяльнісним, розвивальним, суб'єкт-суб'єктним тощо), створюючи таким чином підґрунтя для подолання застарілих форм і методів навчання, посилення навчальної мотивації, інтеграції видів освітньої, професійної, культуротворчої діяльності.

Принципова відмінність компетентнісної освітньої парадигми полягає в цільовій спрямованості професійної освіти, ціннісних орієнтирах суб'єктів навчання, очікуваних результатах освітньо-професійної підготовки майбутніх фахівців. Відповідно до реалій і потреб інформаційного суспільства компетентнісно орієнтована професійна освіта відмовляється від застарілої практики передавання та відтворення готових знань, спрямовує всіх учасників освітнього процесу на досягнення інтегральних показників в особистісному і професійному розвитку, під якими розуміють компетентності.

Компетентнісний підхід, будучи зорієтованим перш за все на нове бачення цілей та оцінювання результатів професійної освіти, пред'являє свої вимоги до інших компонентів освітнього процесу – змісту, освітніх технологій, засобів контролю та оцінювання. Головним при цьому виступає проектування та реалізація таких освітніх технологій, які б створювали ситуації включення здобувачів професійної освіти у різні види діяльності (спілкування, рішення проблем, дискусії, диспути, виконання проектів) та сприяли формуванню у випускника високого рівня готовності до успішної діяльності у реальному житті. У такій схемі педагоги і студенти (учні, слухачі) орієнтуються на особистісно-зорієтований і діяльнісний підходи навчання, що вимагає від педагога зміни акцентів п освітній діяльності з інформаційного до організаційно-управлінського простору.

Науковці європейських країн пояснюють увагу до компетентнісного підходу тим, що саме набуття життєво важливих компетенцій може дати людині

можливості орієнтуватись у сучасному суспільстві, інформаційному просторі, швидкоплинному розвитку ринку праці, подальшому здобутті освіти.

Компетентність є передумовою успішності самореалізації випускника професійного закладу освіти в суспільстві і передумовою розвитку самого суспільства. У зв'язку з цим міжнародні експерти визначають, що головне завдання освіти – готувати компетентного громадянина суспільства, спроможного ухвалювати адекватні рішення, реагуючи на особистісні і соціальні виклики.

Упровадження компетентнісного підходу в якості одного з шляхів глибинної модернізації змісту вищої професійної освіти передбачає вирішення низки **проблемних питань**, які постають перед владою, навчальними закладами, суспільством. Насамперед це стосується оновлення стандартів вищої освіти з боку відповідних державних установ, розробки освітніх програм спеціальностей з боку закладів вищої освіти, акредитації відповідних освітніх програм. Сьогодні сформовані переліки компетентностей для більшості спеціальностей, за якими навчаються здобувачі професійної та передвищої фахової освіти. Однак, як зазначає В. Луговий та інші науковці, у межах компетентнісного підходу необхідно перебачити формування таких компетентностей, які знадобляться у майбутньому. Зазначені завдання вирішити доволі проблематично, що пояснюється безперервними, слабо прогнозованими змінами на ринку праці [2]. Проблемним питанням залишається посилення самостійності здобувачів професійної освіти щодо формування власної освітньої траєкторії під час навчання у закладі вищої освіти та самоосвіти після його закінчення. Тут на перший план виступає складання освітньої програми спеціальності з урахуванням останніх досягнень у відповідній сфері діяльності, підбір найбільш важливих загальних та професійних компетентностей, якими повинен володіти випускник даної спеціальності, інформування здобувачів освіти щодо переваг формування індивідуальної освітньої траєкторії. Окремою проблемою є відсутність у певної частини науково-педагогічних працівників сформованих здатностей щодо використання компетентнісного підходу, внаслідок чого вони не розуміють, на що саме орієнтуватися у підготовці майбутнього фахівця. На якість формування компетентностей у здобувачів освіти та їх подальше працевлаштування впливає недостатня практична підготовка у реальних умовах під час навчально-виробничих практик. Це можна пояснити недосконалим начальним планом підготовки здобувачів вищої освіти за конкретною спеціальністю або недостатньою кількістю баз практик. Існують випадки, коли студент-практикант на підприємстві тільки заважає працівникам і не має можливості застосувати набуті знання та перевірити на практиці сформовані компетенції. Як наслідок, потрібно продовжувати зміцнювати зв'язки між підприємствами, установами з одного боку та закладами професійної освіти з іншого з метою прямого замовлення конкретних фахівців, забезпечення зворотнього зв'язку між роботодавцями та освітніми установами, уточнення переліку професійних компетенцій тощо. Звісно, у напрямку вирішення зазначених вище завдань зроблено вже доволі багато, а саме розроблені проекти нових стандартів більшості спеціальностей на засадах модульно-компетентнісного підходу,

розроблена нова класифікація спеціальностей, починає активно розвиватися дуальна освіта тощо. Проте, як свідчить сьогоднішній ринок праці, цього ще замало.

Список рекомендованої літератури

1. Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Становлення системи основних понять і категорій компетентнісного підходу в умовах парадигмальних змін в освіті. Компетентнісний підхід в освіті: теоретичні засади і практика реалізації: матеріали методологічного семінару (3 квіт. 2014 р., м. Київ). С. 5–18.
3. Модульно-компетентнісний підхід у підготовці кваліфікованих робітників будівельної та машинобудівельної галузей : монографія / П. Г. Лузан, В. В. Ягупов, Г. І. Лук'яненко, Т. В. Пятничук, М. І. Михнюк. Київ: 2015. 255 с.
4. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#Text>
5. Проект концепції «Сучасна професійна освіта»: концептуальні засади реформування та розвитку професійної освіти України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-rozrobilo-proekt-konceptualnih-zasad-reformuvannya-profesijnoyi-osviti-ukrayini-suchasna-profesijna-osvita>
6. Розвиток науково-методичної компетентності педагогічних працівників ЗП(ПТ)О у системі післядипломної освіти: науково-методичний посібник / Єрмоленко А.Б., Набок М.В., Шевчук С.С., Масліч С.В., Кулішов В.С. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України. 2021. 101 с.
7. Черемис І. Нові вимоги до спеціаліста: поняття компетентності й компетенції // Вища освіта України. 2006. № 2. С. 84-88.
8. Шаров С. Компетентнісний підхід: переваги, структура та особливості . Науковий Вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки, № 4 (63), грудень 2018. С.194-199
9. Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у позааудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О: спецкурс. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2020. 84 с.
10. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.

4. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Тема 2. Планування та організація виробничої практики на підприємстві

Питання для обговорення

1. Мета, завдання, загальні положення планування та організації виробничої практики здобувачів освіти на підприємстві (сфері послуг). Алгоритм дій керівництва закладу професійної (професійно-технічної) освіти щодо організації і проведення виробничої практики.
2. Основна плануюча документація, що регламентує організацію і проведення виробничої практики. Методика розробки детальної програми виробничої практики.
3. Форми організації діяльності здобувачів професійної освіти в умовах підприємства Методи професійної підготовки в умовах підприємства
4. Організація обліку і контролю за ходом професійно-практичної підготовки на підприємстві
5. Організація і проведення державної кваліфікаційної атестації.
6. Особливості діяльності майстра виробничого навчання у період перебування здобувачів освіти на виробничій практиці.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ ДО теми 2

Виробнича практика є заключним періодом професійно-практичної підготовки учнів, слухачів професійних навчальних закладів і проводиться безпосередньо на робочих місцях з *метою* подальшого розвитку та удосконалення набутих учнями якостей, які характеризують основи їх професійної майстерності, формування кваліфікованих робітників, спроможних успішно виконувати роботу у відповідності до вимог освітньої кваліфікаційної характеристики Державного стандарту П(ПТ)О і Національної рамки кваліфікацій, а також з метою забезпечення соціальної, психологічної і професійної адаптації випускників ЗП(ПТ)О у трудових колективах підприємств (сфери послуг).

За своїми завданнями та організацією виробнича практика суттєво відрізняється від періодів навчання, що їй передували.

Основними завданнями виробничої практики є:

- адаптація учнів, слухачів до конкретних умов сучасного виробництва (сфери послуг);
- закріплення теоретичних знань і наступне удосконалення професійних умінь і навичок;
- оволодіння сучасними технологіями та прогресивними методами виконання робіт в умовах виробництва (сфери послуг);
- оволодіння досвідом передовиків і новаторів виробництва;
- освоєння встановлених виробничих норм якості та досягнення заданого рівня продуктивності праці;

- розвиток інтересу здобувачів освіти до обраної професії (спеціальності) і прагнення до подальшого вдосконалення своєї кваліфікації.

У період виробничої практики здобувачі освіти працюють за різними організаційними формами, беруть участь у виконанні виробничих планів підприємства на тих робочих місцях, де планується їх подальша робота після закінчення закладу професійної освіти. Виробничу практику слід планувати та організовувати з урахуванням використання сучасної техніки і новітніх технологій виробництва та додержання високого рівня організації і безпеки праці під керівництвом передовиків і новаторів виробництва та досвідчених наставників.

Згідно до Постанови Кабміну України «Про порядок надання робочих місць для проходження учнями, слухачами професійно-технічних навчальних закладів виробничого навчання і виробничої практики» професійно-практична підготовка та виробнича практика учнів, слухачів організується і проводиться відповідно до «Положення про організацію навчально-виробничого процесу у ПТНЗ», «Положення про навчання неповнолітніх професіям, пов'язаних з важкими роботами і роботами з шкідливими і небезпечними умовами праці», іншими нормативно-правовими актами у галузі професійно-технічної освіти, які затверджуються в установленому порядку.

Освітній процес у ЗП(ПТ)О і виробничі процеси на підприємстві (сфері послуг) здійснюються незалежно один від одного. Завдання керівників навчальних закладів полягає у тому, щоб визначити виробничі процеси і відповідні робочі місця, що сприяє найкращій організації виробничої і передвипускної практики.

Для планування та організації виробничої практики для керівництва закладу професійної (професійно-технічної) освіти може бути запропоновано наступний алгоритм дій (таблиці 1):

Таблиця 1

Алгоритм дій керівництва ПНЗ щодо організації виробничої і передвипускної практики

№ п/п	Термін виконання	Зміст робіт	Виконавці
1.	За 2 місяці до початку виробничої практики	<i>При організації виробничої практики:</i> Вивчення ринку праці та потреб окремих підприємств (сфери послуг) у робітничих кадрах, підготовка пропозицій до проекту розпорядження управління освіти і науки на дозвіл про проведення практики у ЗП(ПТ)О.	Директор ЗПО, заст. директора з НВР, старший майстер
2.	За 1 місяць до початку виробничої практики	Укладання договору між закладом професійної освіти та підприємством (установою сфери послуг) про надання робочих місць для проходження виробничої практики	ЗП(ПТ)О, підприємство (установа сфери послуг)
3.	Не пізніше 1 місяця до початку виробничої практики	Наказ по навчальному закладу щодо створення робочих груп з розробки або корегування програми виробничої практики або детальної програми передвипускної практики	Директор ЗПО, заст. директора, старший майстер

4.	За 1 місяць до початку виробничої практики	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розгляд програми практики на засіданні методичної комісії. 2. Узгодження програми практики із замовником. 3. Затвердження програми практики 	Директор ЗПО, представник підприємства-замовника, голова метод.комісії
5.	За 1 місяць до початку виробничої практики	Спільна нарада педагогічних працівників ЗП(ПТ)О й інженерно-технічних працівників підприємства-замовника щодо організації практики	Директор ЗПО, керівник підприємства
6.	За два тижні до початку виробничої практики	Подати на підприємство (сферу послуг) списки учнів, програму виробничої практики, детальну програму передвипускної практики	Майстри виробничого навчання
7.	За один тиждень до початку виробничої практики	Підготовка наказу про направлення учнів, слухачів на практику, призначення керівників практики з боку педагогічних працівників ЗПО	Директор ЗП(ПТ)О
8.	До виходу учнів на виробничу практику	Підготовка щоденників-звітів для практикантів, графіків їх переміщення по робочих місцях.	Майстри виробничого навчання
9.	За тиждень до початку виробничої практики	Проведення учнівських зборів про завдання, програму та організацію виробничої практики	Майстри виробничого навчання
10.	Перед початком виробничої практики	Наказ про прийом учнів ЗП(ПТ)О на практику, персональне закріплення їх за робочими місцями, призначення відповідальних за проведення практики з боку підприємства-замовника	Керівник підприємства-замовника (сфери послуг)
11.	В ході виробничої практики	Контроль за виконанням програми практики, завданнями звітної документації	Керівники практики
12.	За 2 місяця до початку передвипускної практики	<p>При організації передвипускної практики:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Затвердження детальної програми виробничої практики. 2. Проведення засідання педради ЗП(ПТ)О про допуск учнів до кваліфікаційного іспиту і виконання кваліфікаційних пробних робіт. 3. Видання наказу про терміни державної кваліфікаційної атестації та про склад кваліфікаційної комісії. 	Директор ЗП(ПТ)О
13.	За 2 тижні до кваліфікаційного іспиту	<ol style="list-style-type: none"> 1. Складання переліку кваліфікаційних пробних робіт, розгляд його на засіданні методичної комісії. 2. Розробка і узгодження з підприємством графіка виконання учнями кваліфікаційних пробних робіт. 	Майстри виробничого навчання, голови методичної комісії
14.	За 2 тижні до проведення кваліфікаційного іспиту	Складання графіку засідання державної кваліфікаційної комісії	Заступник директора з НВР
15.	Перед початком кваліфікаційних іспитів	Проведення зборів з метою пояснення учням порядку проведення та вимог щодо виконання кваліфікаційних пробних робіт, про порядок визначення їх рівня кваліфікації.	Майстри виробничого навчання
16.	Перед початком кваліфікаційних іспитів	1.Отримання від підприємства (сфери послуг) виробничих характеристик на учнів-практикантів.	Майстри виробничого навчання

		2. Підготовка зведених відомостей підсумкових оцінок учнів. 3. Підготовка щоденників-звітів учнів, нарядів на виконання кваліфікаційних пробних робіт.	
17.	За 1-2 тижні до випуску	1. Аналіз підсумків державної кваліфікаційної атестації на засіданні педради ЗП(ПТ)О 2. Підготовка підсумкового наказу про випуск.	Директор ЗПО, заст. директора з НВР, старший майстер, майстер

Документи, що регламентують організацію і проведення виробничої практики на підприємстві (сфері послуг)

- Тематичний план виробничої практики;
- Детальна програма виробничої практики;
- Договір про надання робочих місць або навчально-виробничих ділянок для проходження здобувачами професійної освіти виробничої практики на визначеному підприємстві (сфері послуг);
- Договір про порядок працевлаштування випускників професійно-технічних навчальних закладів, підготовка яких проводилася за державним замовленням
- Акт відповідності робочих місць практикантів детальній програмі виробничої практики;
- Перелік кваліфікаційних пробних робіт і терміни їх проведення;
- Графік переміщення учнів (студентів, слухачів) по робочих місцях під час практики;
- Щоденник практиканта з обліку виконання ним навчально-виробничих робіт;
- Виробнича характеристика здобувача професійної освіти, який проходив виробничу практику на підприємстві (сфері послуг).

Основними документами з планування, організації та проведення виробничої практики в умовах виробництва (сфери послуг) є тематичний план і детальна програма виробничої практики, які розробляються майстром виробничого навчання під керівництвом старшого майстра на основі робочого плану і програми професійно-практичної підготовки, переліку навчально-виробничих робіт, розглядається на засіданні методичної комісії, затверджується директором навчального закладу та узгоджується із підприємством-замовником.

Відповідно робочій навчальній програмі з професійно-практичної підготовки і тематичному плану виробничої практики визначається фонд часу на виробничу практику, терміни її проведення, режим роботи практикантів та їх обов'язки з виконання правил внутрішнього розпорядку підприємства чи установи.

Принципи розробки детальної програми;

- ***комплексність*** – програма повинна містити різні трудові і технологічні операції, які дають можливість формувати в учнів широке коло професійних умінь і навичок;
- ***різноматеріальність*** – програма повинна передбачати роботу практикантів із різними матеріалами, сировиною, які вони будуть використовувати під час виконання визначених професійних функцій;

- *різноскладність* – програма повинна передбачати роботу з деталями, вузлами, комплектами, різними за складністю і точністю їх виготовлення і монтажу, за взаємодією вузлів, за технологією обробки тощо;
- *професійна ємкість* – програма повинна містити такі види робіт, які б давали можливість підприємству (сфері послуг) використовувати працю практикантів в процесі виконання багатьох видів робіт за основною та суміжною професіями;
- *товарність* – продукція, що виробляється практикантами, повинна мати матеріальну цінність і користуватися попитом;
- *технологічність* – практика повинна відповідати виробничо-технологічним показникам підприємства;
- *безпечність* – при роботі під час практики учні, слухачі повинні дотримуватися норм і правил безпеки праці, виробничої санітарії і гігієни.

Зміст детальної програми:

- перелік обладнання, на якому будуть працювати практиканти;
- спеціалізація окремих видів роботи, вивчення сучасного обладнання, технологій, інструментів, пристроїв тощо;
- план проведення поетапної та державної кваліфікаційної атестації з присвоєнням відповідного розряду (категорії, класу);
- план проведення інструктажів з охорони праці та безпеки життєдіяльності при перебуванні на виробничих ділянках, при виконанні різноманітних виробничих завдань, обслуговуванні обладнання, виконання технічних і технологічних вимог.

Форми організації діяльності здобувачів освіти у процесі виробничої практики

- ❖ *Фронтальна (урочно-групово) форма* на навчально-виробничій ділянці підприємства застосовується у випадках виконання робіт, які мають самостійне значення, тобто цикл робіт замкнений. При організації робіт на самостійному об'єкті майстер виробничого навчання складає графік переміщення учнів за робочими місцями.
- ❖ *Навчання у складі учнівських бригад* передбачає виконання окремого виробничого завдання кожною учнівською бригадою. Бригадна форма забезпечує зростання показників продуктивності праці, покращує якісні та нормативні показники роботи учнів у порівнянні із фронтальною формою.
- ❖ *Навчання у складі бригад кваліфікованих робітників* доцільне у випадках, коли умови виробництва не дозволяють проводити виробниче навчання самостійними учнівськими бригадами (вугільна, хімічна, металургійна промисловості та деякі інші).
- ❖ *Виробнича бригада на підприємстві* – це первинний трудовий колектив, членів якого об'єднує спільне завдання, засоби, предмети і об'єкти праці, зацікавленість у результатах сумісної діяльності. На виробництві виробничі бригади формуються двох видів – комплексні та спеціалізовані.

- ❖ *Індивідуальне прикріплення учнів до кваліфікованих робітників відбувається при навчанні професіям із художніх промислів, перукарів, закрійників, а також професіям, пов'язаних із обслуговуванням складних машин і механізмів. При цьому організація професійно-практичної підготовки передбачає поетапне та послідовне формування професійних умінь і навичок: спочатку учні вчать виконувати обов'язки помічників (помічники машиніста, кранівника, закрійника, різьбяра тощо), а надалі опановують уміннями і навичками кваліфікованих робітників.*

Основні методи в процесі виробничої практики

- ***Інструктування*** – один із основних методів, який полягає у роз'ясненні й демонстрації прийомів роботи здобувача освіти безпосередньо на робочому місці. Він може проводитись як інструктором - кваліфікованим робітником підприємства, так і майстром виробничого навчання закладу професійної освіти. Для інструктування на підприємстві характерний нетривалий термін навчання, він спрямований на оволодіння конкретними операціями чи прийомами, що входять до професійних обов'язків учня або слухача. Інструктування можна розглядати як комбінований методичний прийом, що включає групу словесних, наочних і практичних методів.
- ***Спостереження*** - дозволяє сформувати в учнів цілісне уявлення про характер трудових дій: правильної робочої пози, доцільного використання інструменту, пристосувань, послідовності виконання робіт.
- ***Порівняння*** – це метод, за допомогою якого встановлюється подібність і розходження між об'єктами на підставі суттєвих ознак. Порівняння дозволяє поглиблювати й систематизувати навчальний матеріал, допомагає краще його запам'ятати, формує вміння класифікувати поняття, явища, процеси.

Особливості інструктування у період виробничої практики:

- особлива увага майстра виробничого навчання повинна приділятися найбільш складним технологічним переходам при виконанні учнями навчально-виробничих робіт комплексного характеру;
- формування в учнів навичок будь-яку роботу виконувати якісно і відповідально;
- освоєння учнями сучасної техніки і технології;
- формування умінь і навичок технічної діагностики;
- формування професійної самостійності;
- формування плановості у роботі;
- формування та виховання технічної культури та технологічної дисципліни в учнів;
- формування умінь і навичок дотримання правил безпеки праці, виробничої санітарії та професійної гігієни, екологічних вимог до процесу і продуктам праці;
- економічне виховання і економічна підготовка;
- формування активності учнів у пізнавальній та практичній професійній діяльності, основ творчості у роботі.

Організація обліку і контролю за ходом виробничої практики

Мета контролю в процесі проведення професійно-практичної підготовки на підприємстві (установі сфери послуг) – забезпечення своєчасного і всебічного контакту між педагогами навчального закладу, інженерно-технічним персоналом підприємства, залученим до організації та проведення професійно-практичної підготовки учнів закладів професійної освіти і самими учнями. Мета контролю визначає вибір його методів проведення.

Завдання контролю за ходом виробничої практики:

- своєчасність підписання типового договору та призначення керівників практики з боку підприємства;
- визначення термінів і змісту інструктажів учнів з питань охорони праці керівниками практики від підприємства;
- визначення відповідності робочих місць учнів та навчально-виробничих ділянок вимогам безпеки праці, виробничої санітарії і гігієни, програмі виробничої практики;
- визначення забезпеченості учнів необхідною технікою, матеріалами, інструментами, технічною та інструктивною документацією, індивідуальними засобами захисту;
- правильність оплати праці учнів під час виробничої практики (за умов наявності такої);
- виконання учнями встановлених учнівських норм та режиму робочого часу, виробничої і навчальної дисципліни;
- надання учням методичної допомоги з питань ведення щоденників виробничої практики;
- своєчасність проведення інструктажів різних видів;
- організація і проведення державної кваліфікаційної атестації здобувачів професійної освіти

Види контролю:

- ❖ При фронтальному контролі адміністрація закладу ПО перевіряє виконання програми практики, якість професійних знань, умінь і навичок учнів, ведення плануючої та обліково-звітної документації, інші сторони діяльності майстра виробничого навчання.
- ❖ Метою тематичного контролю може бути перевірка забезпечення учнів робочими місцями, завантаження їх роботами, передбаченими детальною програмою практики, оплата праці (якщо цей пункт було зазначено у договорі), навчання учнів прийомам та методам праці передовиків та новаторів виробництва, якість виконання робіт, дотримання учнями трудової та технологічної дисципліни.
- ❖ Систематичний контроль за виробничою практикою учнів здійснюється безпосередньо майстром виробничого навчання такими методами, як: спостереження, бесіда з наставниками, аналіз якості і продуктивності роботи учнів тощо.

Види обліку успішності професійних досягнень практикантів:

- Поточний облік успішності учнів майстер здійснює в процесі поточного інструктування, бесіди з учнем після виконання ним складних та комплексних робіт, аналізу даних хронометражних карт, визначення норми виробітку тощо.
- Періодичний облік успішності учнів проводиться з метою перевірки якості засвоєння учнями виробничих знань і формування у них відповідних умінь і навичок за визначений період виробничої практики. Періодичний облік результатів успішності учнів проводиться у формі перевірочних робіт, для виконання яких підбираються найбільш типові для професії виробничі роботи. Перевірочну роботу учні виконують повністю самостійно під наглядом майстра виробничого навчання, робітника-наставника та членів тимчасово створеної виробничої комісії.
- Підсумковий облік успішності учнів здійснюється шляхом проведення державної кваліфікаційної атестації

Облік навчальної діяльності практикантів:

- ✓ Облік виконання норм часу. Дані для обліку виконання норм часу беруться із записів, зафіксованих у нарядах на виконані та здані учнем готові навчально-виробничі роботи. Показником продуктивності роботи учнів є відсоток виконання норм, підрахований для одиниці або партії робіт. Такі розрахунки, при необхідності, проводяться або по кожному учню, або по учнівській бригаді за сумарними даними.
- ✓ Облік відвідування учнями навчальних занять у період виробничої практики майстер виробничого навчання проводить по табельному обліку виходу учнів на роботу та за результатами особистої перевірки навчальної групи. За отриманими даними майстер робить відмітки про відсутніх учнів у журналі виробничого навчання.
- ✓ Облік виконання учнями робіт проводиться майстром в/н за даними щоденників, у яких учні кожного дня повинні записувати виконані ними роботи, обсяг робіт і витрачений на них час, розряди робіт, виконаний відсоток робіт. Оцінку про якість виконаної роботи виставляє майстер дільниці, бригадир, вони ж і підписують щоденник учня.

Організація і проведення Державної кваліфікаційної атестації

Відповідно до Положення про організацію навчально-виробничого процесу у професійно-технічних навчальних закладах вихідний контроль передбачає державну кваліфікаційну атестацію, яка включає кваліфікаційну пробну роботу відповідного кваліфікаційного рівня, яка відповідає вимогам освітньо-кваліфікаційній характеристиці (ОКХ) випускника закладу професійної освіти; державний кваліфікаційний іспит або захист дипломної роботи, проекту чи творчої роботи, що їх замінює. Кваліфікаційна атестація проводиться відповідно до «Положення про порядок кваліфікаційної атестації та присвоєння кваліфікації особам, які здобувають професійно-технічну освіту».

Час на проведення кваліфікаційної атестації виокремлюється за рахунок годин, виділених на професійно-практичну підготовку.

Мета кваліфікаційної пробної роботи - визначення рівнів опанування учнями теоретичних знань і практичних умінь та навичок з виконання визначеного виду робіт відповідного кваліфікаційного рівня. Кваліфікаційні роботи виконуються учнями, слухачами на тих робочих місцях, де вони проходили виробничу практику, а також на виробничих майданчиках чи полігонах із дозволу місцевого органу професійної освіти. Кваліфікаційні пробні роботи виконуються учнями впродовж останнього місяця передвипускної практики відповідно до *Переліку кваліфікаційних пробних робіт та графіку їх проведення*.

Вимоги до переліку кваліфікаційних пробних робіт

- об'єкти робіт за складністю повинні відповідати розряду планового рівня кваліфікації, бути типовими для даного підприємства, відповідати технічним умовам;
- роботи повинні бути підібрані таким чином, щоб можна було визначити, чи зможуть учні самостійно виконувати роботу у відповідності до вимог кваліфікаційної характеристики при дотриманні норм часу та якісних показників;
- для успішних учнів повинна існувати можливість виконання робіт підвищеної складності;
- роботи повинні включати у себе значну кількість операцій, що дозволить більш повно визначити комплекс операцій, які учні освоювали у період професійно-практичної підготовки;
- об'єкти робіт повинні давати учням можливість застосування стандартних та спеціальних пристосувань, різноманітного вимірювального і контролюючого інструменту, передових методів та прийомів праці;
- для учнів, які навчаються за суміжними професіями, кваліфікаційні пробні роботи підбираються з кожної професії (спеціальності).

Алгоритм проведення ДКА

- ❖ Перед виконанням кваліфікаційної пробної роботи на кожного учня оформлюють робочий наряд.
- ❖ Члени комісії повинні перевірити правильність підбору робіт та їх відповідність тарифно-кваліфікаційним довідникам або кваліфікаційним характеристикам; стан та оснащення робочих місць; забезпечення учнів необхідним матеріально-технічним забезпеченням та технічною документацією.
- ❖ Інструктор або майстер виробничого навчання пояснює учню порядок, норму та умови виконання пробної роботи і тільки після цього записує час початку виконання роботи.
- ❖ Результати державної кваліфікаційної атестації оформлюються протоколом за визначеною формою.
- ❖ Кваліфікаційний іспит вважається *не зданим*, якщо: учень припустився явного браку, тобто не виконав технічні вимоги та умови з якості; не виконав норми часу або норми виробітку; виявив багато недоліків у знаннях, уміннях

і навичках згідно з ОКХ; здав іспит із теорії, але не виконав кваліфікаційної пробної роботи чи навпаки.

Після закінчення виробничої (передвипускної) практики майстер виробничого навчання представляє старшому майстру **звіт про проходження учнями виробничої практики**, який розглядається на засіданні педагогічній раді ЗП(ПТ)О. У звіті майстер докладно висвітлює наступні питання:

- виконання програми виробничої (передвипускної) практики та особливості її проведення;
- результати роботи учнів-практикантів, зміст і якість виконаних ними робіт;
- вивчення та застосування учнями нових методів і прийомів роботи, їх ознайомлення з економічними показниками бригади (дільниці, цеху);
- позитивні сторони та недоліки у проведенні виробничої, передвипускної практики;
- навчальна та виробнича дисципліна здобувачів освіти у період виробничої практики;
- участь практикантів у громадсько-суспільному житті виробничого колективу тощо.

До звіту додаються відгуки керівників практики, які приймали участь у проведенні виробничої (передвипускної) практики здобувачів професійної освіти.

Рекомендована література

1. Заславська С.І. Методика розробки навчально-технічної документації: методичні рекомендації / С.І. Заславська. – Біла Церква: БІНПО УМО, 2015. 54 с.
2. Савченко В.А. Організаційно-економічні аспекти професійного навчання на виробництві: Монографія. К.: Вид-во Інституту професійно-технічної освіти НАПНУ. 2012. 172 с.
3. Сергеева Л.М. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в контексті європейської інтеграції / Л.М. Сергеева // Педагогічний альманах. 2014. Випуск 21. С. 85-92.
4. Шевчук С.С. Навчально-методична діяльність педагога ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 73 с.
5. Шевчук С.С. Методика організації і проведення професійно-практичної підготовки учнів ПНЗ на виробництві: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2017. 70 с.
6. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.

Тема 3. Форми і методи професійної підготовки у ЗП(ПТ)О

Питання для обговорення

1. Сучасні форми організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; дистанційна, змішана, інклюзивна.
2. Форми організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти; інтегрована, диференційована, індивідуальна й індивідуалізована. Переваги і недоліки різних форм організації діяльності здобувачів освіти.
3. Метод як складова освітньої технології навчання.
4. Основні методи професійно-практичної підготовки, їх класифікація.
5. Критерії вибору оптимальних форм і методів професійно-практичної підготовки.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МАТЕРІАЛ

Сучасні форми організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти; дистанційна, змішана, інклюзивна.

Головна мета системи професійно-технічної освіти в інформаційному суспільстві є багатофакторною і включає низку цілей, однією з яких є підготовка учнів системи професійно-технічної освіти в дистанційній формі навчання.

Дистанційне навчання стало трампліном для прискореного впровадження змішаного навчання закладами професійної (професійно-технічної) освіти у період введення воєнного стану. Цей непростий досвід став нагодою, щоб переосмислити традиційні моделі навчання, які використовували заклади П(ПТ)О, і суттєво підвищив цифрові вміння всіх суб'єктів освітнього процесу. Звісно, оскільки професійна (професійно-технічна) освіта передбачає засвоєння практичних вмінь, то лише дистанційне навчання без жодної прив'язки до виробництва навряд чи зможе допомогти здобувачам освіти досягти всіх очікуваних результатів навчання. Але цей досвід надав можливість педагогам, здобувачам освіти й керівництву закладів проаналізувати, де (і наскільки) онлайн складова спрацювала - і де її варто залишити на майбутнє.

У публікації «Стратегії для змішаної професійної (професійно-технічної) освіти у відповідь на COVID-19» міжурядової організації Commonwealth of Learning, яка тісно співпрацює з ООН та ЮНЕСКО у питаннях освіти, запропоновано *три схеми застосування* змішаного навчання, дистанційних та інформаційно-комунікаційних технологій:

1. Навчання зосереджене в межах закладу освіти, в аудиторіях та майстернях, а його результати підсилюються за допомогою цифрових технологій та моделей змішаного навчання.
2. Навчання відбувається на місці виробництва, із застосуванням змішаного навчання на базі закладу П(ПТ)О та в дистанційному режимі.
3. Навчання здобувачів освіти з боку закладу П(ПТ)О відбувається повністю дистанційно, а практичних вмінь вони набувають без участі співробітників закладу освіти на виробництві (передбачає додаткову підготовку працівників підприємств, організацій тощо для супроводу здобувачів освіти).

Розглядаючи поняття «дистанційне навчання» та «змішане навчання», слід зауважити, що існує багато підходів до їх визначення. Найбільш вдалимими можна вважати наступні:

- **дистанційне навчання** – це форма навчання, що базується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних технологій та їхніх технічних засобів, які залучаються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем (майстром виробничого навчання) і здобувачем освіти; *це навчання на відстані*, яке здійснюється за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у реальному часі або асинхронно;

- **змішане навчання** – це поєднання навчання в освітньому закладі (*onsite «на місці» або offline*) із дистанційною формою (у тому числі *online*). На сьогоднішній день змішане навчання – це форма освіти, згідно з якою здобувач освіти засвоює одну частину матеріалу засобами дистанційного навчання, а іншу – вивчає очно в аудиторії.

Непростий досвід реалізації дистанційної форми у професійно-практичній підготовці став нагодою, щоб переосмислити традиційні моделі навчання, які використовували заклади П(ПТ)О, і суттєво підвищив цифрові вміння всіх суб'єктів освітнього процесу. Звісно, оскільки професійна (професійно-технічна) освіта передбачає засвоєння практичних вмінь, то лише дистанційне навчання без жодної прив'язки до виробництва навряд чи зможе допомогти здобувачам освіти досягти всіх очікуваних результатів навчання. Але цей досвід надав можливість педагогам, здобувачам освіти й керівництву закладів проаналізувати, де (і наскільки) онлайнова складова спрацювала - і де її варто залишити на майбутнє.

Українське законодавство не містить терміну «змішане навчання». Нормативні документи розкривають лише поняття «дистанційної освіти» («Концепція дистанційної освіти», 2000 р., і «Положення про дистанційне навчання», 2013 р.). Ці документи розрізняють «дистанційне навчання» та «технології дистанційного навчання», які можна використовувати для забезпечення навчання в різних формах.

Наприкінці червня 2020 року Міністерство освіти і науки України опублікувало Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. Їх створили для методичної підтримки закладів освіти й написали на основі досвіду тих закладів, які вже пройшли різні стадії впровадження змішаного навчання.

Термін «змішане навчання» вжито (без пояснення) в листі МОН №1/9-629 від 13.11.2020 р. Щодо організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти з 16 листопада 2020 року, де вказано: «рекомендуємо в закладах професійної (професійно-технічної) освіти з 16 листопада 2020 року проводити навчання за змішаною формою із внесенням відповідних змін до графіку освітнього процесу та розкладу занять з огляду на епідемічну ситуацію в кожному конкретному регіоні та закладі П(ПТ)О».

Таким чином, правове поле не обмежує заклади освіти, які справді хочуть запровадити змішане навчання. Проте наявна законодавча невизначеність

ускладнює цей процес для менш рішучих і впевнених закладів освіти. Слід сподіватися, що виклики, які постали перед освітньою системою нашої держави через пандемію Covid-19 та російською агресією проти України 2022 року, стануть поштовхом до оновлення й осучаснення нормативно-правової бази у цій сфері.

Організація та реалізація змішаного навчання потребує ретельного планування, підготовки й зміни ставлення, а відтак - і усталених моделей поведінки учасників освітнього процесу. Змішане навчання зміщує фокус із фізичної присутності в спільному фізичному освітньому просторі на інтелектуальну залученість та присутність у спільному віртуальному освітньому просторі.

За гнучкою моделлю змішаного навчання первинним каналом отримання навчальних матеріалів та ресурсів є онлайн-система. Здобувачі освіти, навіть перебуваючи на заняттях, працюють у цифровому середовищі, опановують відеолекції та інші ресурси, виконують інтерактивні вправи, практичні завдання. Педагог, присутній в аудиторії, консультує та допомагає у проблемних ситуаціях. Водночас здобувач освіти чи педагог можуть перебувати і вдома, а консультації надаються за допомогою цифрових технологій.

Це модель, за якої особисте інструктування здобувачі освіти отримують переважно через Інтернет. У них гнучкий графік, який змінюється відповідно до їхніх потреб з конкретної теми та курсу. Кількість і роль педагогів у такому виді роботи може варіюватися: від великої кількості групової роботи та обговорень зі здобувачами освіти до переважно індивідуальної їхньої роботи онлайн і консультування за потреби.

Інклюзивний освітній процес передбачає навчання учнів із *особливими освітніми потребами за інклюзивною формою із забезпечення психолого-педагогічної підтримки.* Основою планування освітнього процесу є індивідуальні потреби у підтримці. Враховуючи особливості психофізичного розвитку та характер порушення, визначаються освітні цілі.

Створюючи ефективне інклюзивне середовище, *заклад професійної освіти забезпечує систему освітніх послуг, що передбачають адаптацію (а за потреби і модифікацію) освітніх програм, систему корекційно-розвиткових занять (кількість годин на тиждень залежить від рівня підтримки, зокрема, для п'ятого рівня передбачено до 8 годин на тиждень), створення позитивного клімату в освітньому середовищі.*

Форми організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти; інтегрована, диференційована, індивідуальна й індивідуалізована

Відповідно до Положення про організацію навчально-виробничого процесу у ПТНЗ (Наказ МОН №419 від 30.06.2006) ***основними формами професійної підготовки*** кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти є:

- аудиторна (урочна) форма: різні види аудиторних занять: лекції, теоретичні семінари, лабораторно-практичні заняття тощо;

- позааудиторна навчальна форма: позааудиторні навчальні заходи різних видів предметного і професійного спрямування;
- виробнича практика на підприємстві

Всі вище означені форми організації професійної підготовки передбачають різні організаційні форми діяльності здобувачів освіти: групові та індивідуальні заняття; виконання учнями індивідуальних завдань (реферат, розрахункова робота, курсовий проект, проміжна поетапна та випускна кваліфікаційна робота, дипломний проект); проведення навчальних екскурсій; участь у позааудиторних навчальних заходах різних видів тощо.

Під формою організації навчальної діяльності розуміють способи побудови навчального процесу та взаємодії учнів, характер управління з боку педагога, які визначають характер навчальної діяльності, структуру занять і спрямовані на оптимізацію навчального процесу.

В умовах професійної підготовки на базі закладів професійної освіти найбільш широко застосовуються *інтегрована* (фронтальна), *диференційована* (бригадна, ланкова, мала група, парна), *індивідуальна* та *індивідуалізована* форми організації навчальної діяльності здобувачів освіти.

Інтегрована (фронтальна) форма передбачає проведення заняття з учнями (студентами, слухачами) всієї навчальної групи одночасно за єдиним планом на основі єдиних дидактичних цілей. Інтегрована форма використовується, в основному, на початкових етапах навчання (на початку нового навчального року, вивчення нової теми програми, на початку уроку). *Позитивним аспектом* використання цієї форми вбачається у можливості викладення педагогом нової навчальної інформації або групового інструктування для всієї навчальної групи при мінімальних витратах навчального часу. *Негативний аспект* – недостатня доступність нової навчальної інформації для учнів з різним рівнем підготовленості, слабкий зворотній зв'язок.

Диференційована форма організації навчальної діяльності здобувачів освіти у процесі професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки, в основному, використовуються на уроках виробничого навчання, лабораторно-практичних заняттях, семінарах, практичних заняттях, ділових, рольових й інших видах дидактичних ігор. Розподіл навчальної групи на **бригади, ланки** педагог повинен проводити з урахуванням рівня підготовленості учнів до вивчення нової теми програми, їх вікових і комунікативних особливостей для забезпечення активної взаємодії при виконанні навчальних завдань. Робота ланок і бригад може включати однакові чи різні за змістом навчальні завдання, які мають різні дидактичні цілі, підпорядковані загальній меті уроку. Ці форми передбачають включення учнів у спільне планування навчальної діяльності, сприйняття і з'ясування інформації, обговорення та взаємоконтроль. Темп роботи буде залежати від складу групи. **Парна форма** найбільш ефективна при об'єднанні сильного і слабого учнів, проте може бути застосована і при парній діяльності учнів одного рівня підготовленості при проведенні пошукової роботи з метою підвищення рівня своїх навчальних досягнень.

В останні роки у світовій педагогіці широкого поширення набуло **навчання у співробітництві** («технологія навчання у співробітництві» або «метод малих груп») як альтернатива традиційному навчанню. Метою навчання у співробітництві є не тільки опанування знань, умінь і навичок кожним учнем на рівні, який відповідає його індивідуальним здібностям, але і формування у нього соціально значущих та комунікативних умінь. Існує декілька різновидів навчання у співробітництві: навчання в команді, командно-ігрова діяльність, індивідуальна робота в команді тощо. При використанні метода малих груп педагог повинен усвідомлювати, що недостатньо сформувати малі групи і сформулювати для них завдання, необхідно організувати самостійну діяльність учнів, дотримуючись *таких вимог*: одне завдання на групу, одне заохочення на групу, розподіл рівнозначущих ролей між учасниками групи.

Організацію роботи в малих групах педагог може реалізовувати на заняттях усіх типів: при вивченні нового матеріалу, закріпленні, удосконаленні, узагальненні знань і вмінь, контролі отриманих знань і вмінь. Ефективне застосування методу малих груп на окремих етапах занять реалізується шляхом перевірки домашнього завдання, самостійної практичної роботи учнів із засвоєння нового навчального матеріалу тощо.

Індивідуальна форма – це форма організації навчальної діяльності здобувачів професійної освіти, за якою вони самостійно виконують різні індивідуальні завдання *одного рівня складності за однією темою уроку чи програми*.

Індивідуалізована форма передбачає самостійне виконання учнями індивідуальних завдань *різного рівня складності або за різними темами програми*

Особливість індивідуальної та індивідуалізованої діяльності здобувачів освіти полягає у тому, що зміст виконуваних ними завдань повинен активізувати навчально-пізнавальну діяльність у найбільш важливому для них аспекті. Організація індивідуальної навчальної діяльності заснована на диференційованому, особистісно-орієнтованому підході до навчального процесу. Застосування цих форм організації навчальної діяльності сприяє вирівнюванню рівнів навчальних досягнень учнів із середнім і низьким рівнями підготовленості, інтенсифікації навчального процесу для учнів з високим рівнем підготовленості, поглибленню і розширенню їхніх знань і вмінь за найбільш значущими питаннями навчального курсу, розвитку технічного і творчого мислення тощо.

Ефективність застосування всіх вище означених форм організації діяльності учнів залежить від *таких чинників*: рівня професійної компетентності педагога; урахування педагогом індивідуальних особливостей учнів; специфіки навчальної дисципліни професії; цілей та задач аудиторних, позааудиторних занять і виробничої практики; творчого підходу до розробки сценарію занять різного типу і виду; дидактичного забезпечення навчального процесу тощо.

Методи професійно-практичної підготовки

Методи професійно-практичної підготовки можна визначити як дидактичну систему, що містить сукупність способів і прийомів спільної діяльності майстра виробничого навчання й учнів, за допомогою яких вони

опановують професійні знання, уміння і навички, професійну майстерність, розвивають розумові, фізичні та творчі можливості.

Система методів професійно-практичної підготовки передбачає рішення окремих **дидактичних задач на різних етапах виробничого навчання**, а саме:

- ❖ створення орієнтованої основи дій для формування моделі майбутньої навчально-виробничої діяльності;
- ❖ забезпечення міцної теоретичної основи для практичної діяльності учнів шляхом використання міжпредметних зв'язків та логічного і системного зв'язку професійно-теоретичної і професійно-практичної підготовок;
- ❖ розвиток в учнів уміння планувати виробничий процес;
- ❖ формування й удосконалення професійних умінь та навичок (від первинних до складних, а надалі – до професійної майстерності);
- ❖ відпрацювання методів самоконтролю й оцінки якості виконуваних навчально-виробничих завдань.

Багатофункціональність методів навчання не дозволяє розробити їх єдину універсальну класифікацію, у зв'язку з чим окремі прийоми навчання можуть трактуватися як самостійні методи, а кожен метод, існуючи самостійно, у процесі навчання може бути реалізовано в комплексі з іншими методами і прийомами.

Традиційно методи професійно-практичної підготовки розглядаються відповідно до *класифікації за джерелами пізнання*. Але, враховуючі рівень сучасних вимог до кваліфікованих робітників, доцільно поширити класи методів для формування професійних умінь і навичок. Для оцінки і вибору методів професійно-практичної підготовки, які найчастіше застосовуються у практичній діяльності майстра виробничого навчання, можна використати ряд існуючих класифікацій, розроблених на базі різних підстав.

Для оцінки і вибору методів професійно-практичної підготовки, які найчастіше застосовуються у професійній діяльності майстра виробничого навчання при організації та проведенні **вступних інструктажів на уроках виробничого навчання** в умовах закладу професійної освіти, може бути запропонована класифікація методів, які вживаються і в процесі професійно-теоретичної підготовки, які розглядалися у попередньому розділі.

На уроці виробничого навчання **інструктування** є основним методичним прийомом роботи майстра, спрямованим на формування професійних знань, умінь і навичок учнів. Інструктування можна розглядати як комбінований методичний прийом, що включає групу словесних, наочних і практичних методів. Сполучення цих методів знаходиться у прямій залежності від мети і дидактичних задач уроку.

Інструктування – комбінований методичний прийом, що включає групу словесних, наочних і практичних методів, і є основним у роботі майстра виробничого навчання.

Словесне інструктування відбувається у вигляді розповіді, пояснення, бесіди, інструктажів. Словесне спілкування в процесі виробничого навчання виконує дві основні функції: *повідомлення* та *спонування*. Але живе слово майстер виробничого навчання використовує і при застосуванні будь-якого іншого методу

для підтримання пізнавальної активності учнів, попередження помилок у їх діях, надання допомоги у випадках утруднень тощо.

Письмове інструктування.

Застосування цього методу виробничого навчання пов'язано із використанням на заняттях різноманітної інструктивної навчальної документації (документів письмового інструктування) як самостійного джерела інформації.

Для практики виробничого навчання характерні такі види ***навчально-технічної документації письмового інструктування:***

- ❖ *інструкційні карти* – застосовуються в процесі освоєння та відпрацювання учнями трудових прийомів, способів, операцій, видів робіт;
- ❖ *інструкційно-технологічні і технологічні карти* – застосовуються при виконанні учнями навчально-виробничих робіт комплексного характеру;
- ❖ *навчальні алгоритми* – застосовуються на різних етапах навчально-виробничого процесу.

В *інструкційних картках* представлена інформація двох видів: *словесна* – описання раціональної послідовності, правил-рекомендацій та вказівок стосовно виконання принципів і способів, правил і критеріїв контролю та самоконтролю виконуваних дій, правил та способів щодо безпеки виконання дій, що вивчаються; *графічна* – малюнки, схеми, графіки тощо. Таким чином, інструкційна карта покроково дає розгорнуту орієнтовану основу дій учнів у процесі опанування ними відповідної трудової операції або виду роботи, які вивчаються.

Інструкційні картки представляють трудовий процес, що вивчається учнями (студентами, слухачами), у методично опрацьованому вигляді, тому цей вид документації письмового інструктування слід розглядати не тільки як навчальну документацію для учнів, але і як методичну документацію для майстра виробничого навчання.

Іншим типовим документом письмового інструктування є ***інструкційно-технологічні і технологічні картки***. На першій стадії включення учнів (студентів, слухачів) у навчально-виробничий процес комплексного характеру застосовуються, як правило, *інструкційно-технологічні картки*, у яких разом із розкриттям раціональної послідовності виконання навчально-виробничих робіт завершального характеру даються необхідні для правильного їх виконання інструктивні вказівки та пояснення, аналогічні інструкційним карткам. На проміжних та завершальних етапах виконання учнями робіт комплексного характеру більш доцільним є застосування *технологічних карт* (без інструктивних вказівок і пояснень), які розкривають раціональну послідовність технологічних операцій, переходів, характеризують технічне оснащення, найбільш раціональні режими і параметри, контрольно-перевірочні операції.

Інформація в інструкційно-технологічних та технологічних картках, як і в інструкційних картках, представляються двома видами – словесною і графічною.

Навчальні алгоритми застосовуються при навчанні учнів обслуговуванню, налагодженню, діагностиці несправностей, регулюванню складного обладнання, агрегатів та апаратури. Вони містять чіткі правила виконання робіт у різних типових ситуаціях. Навчальні алгоритми поділяються на *алгоритми пошуку*

(несправностей, способів регулювання, раціональної послідовності настроювання тощо) та *алгоритми дії*, які є різновидом технологічних карт.

Система вправ

Традиційно *система вправ* була і залишається *основним практичним методом виробничого навчання* і базується на цілеспрямованому і багаторазовому відтворенні учнями (студентами, слухачами) трудових дій і прийомів, проведених під керівництвом майстра виробничого навчання. *Мета* означеного методу – *формування і послідовне вдосконалення професійних умінь, формування навичок*.

Вимоги до системи вправ:

- ✓ вправи – не тільки повторення, але й обов'язкове ускладнення й удосконалення навчально-виробничих завдань;
- ✓ вправи повинні мати чітку навчальну мету і виробничі завдання, які тісно сполучаються між собою;
- ✓ у процесі виконання вправ в учнів (студентів, слухачів) повинна бути сформована міцна і усвідомлена основа своєї майбутньої професійної діяльності;
- ✓ учні (студенти, слухачі) повинні мати чіткі орієнтири для контролю і самоконтролю (еталони, робочі креслення, технічні вимоги тощо);
- ✓ на кожному етапі виконання вправ учні повинні мати чітке уявлення про результати своїх дій.

В *основу системи вправ* закладена *логіка процесу професійно-практичної підготовки*, яка проявляється через ієрархію взаємозалежних та взаємообумовлених дидактичних цілей, що постійно ускладнюються, а саме:

**правильність → самостійність → точність → швидкість →
продуктивність → творчість**

Отже, система вправ – **класифікація вправ** – складається з послідовності вправ **таких видів:**

❖ *вправи з освоєння трудових прийомів і способів*, основною метою яких є формування первинних умінь учнів правильного виконання основних елементів трудового процесу – трудових прийомів і способів дій; такі вправи доцільно виконувати з використанням тренувальних пристосувань, які мають пристрої, що сигналізують про правильність відпрацювання трудових рухів;

❖ *вправи з освоєння трудових операцій, видів робіт* мають за мету формування в учнів правильності, самостійності і якості виконання всіх прийомів і способів у різних їх сполуках у відповідності до зразка, показаного майстром, або рекомендацій інструкційно-технологічної картки; застосовуються майстром виробничого навчання при вивченні та засвоєнні учнями операційних тем навчальної програми;

❖ *вправи з освоєння трудових процесів*, мета яких: подальше відпрацювання та вдосконалення учнями раніше засвоєних трудових прийомів та операцій; засвоєння типових способів раціонального поєднання декількох трудових операцій у цілісний процес виконання робіт складного чи комплексного

характеру; досягнення учнями відповідної швидкості, а надалі і продуктивності виконання робіт;

❖ *вправи з управління технологічними процесами*, які найбільш характерні при підготовці кваліфікованих робітників і спеціалістів, змістом діяльності яких є функції контролю і регулювання виробничих процесів (оператори, апаратники, машиністи кранів, транспортно-будівельних машин тощо). Специфікою таких вправ є те, що вони здійснюються, як правило, в умовах виробництва спочатку як *вправи-спостереження*, а потім *вправи-дублери*;

❖ *вправи з використанням тренажерів* застосовуються у випадках, коли умови процесу навчання не дозволяють ефективно організувати такі вправи в умовах реального виробництва. За конструкцією і призначенням тренажери можна поділити на такі групи:

- тренажери, що моделюють пристрої і функції технічних об'єктів;
- тренажери, призначені для формування умінь інтелектуальної діяльності (тренажери-імітатори);
- тренувальні пристрої, призначені для полегшення формування будь-якого рушійного навичку (координація рухів рук при фігурному обточуванні деталі на токарному верстаті, різання слюсарною ножівкою тощо);
- комп'ютерне моделювання з використанням педагогічних програмних засобів.

Інтерактивні методи

Професійно-практична підготовка за своєю сутністю – процес активний, у ході якого здобувачі професійної освіти завжди зайняті практичною навчально-виробничою діяльністю. Однак їх практичні дії характеризують тільки зовнішню процесуальну активність, яка може бути суто механічною, чисто імітаційною, відтворювальною, бездумною.

Істинна активність учнів (студентів, слухачів) у процесі виконання ними навчально-виробничих завдань – це активність розумова, творча, яка проявляється в усвідомленому корегуванні ними особистих дій, у їх самостійному виборі і доцільному поєднанні способів власної діяльності, яка здатна призвести до позитивних результатів, у плануванні своєї праці, аналізі. попередженні й усуненні своїх помилок. *Активність учнів у продуктивній праці* – це їх спроможність за зовнішніми ознаками роботи механізму, агрегату, установки уявити внутрішній процес і на основі аналізу цих ознак прийняти у необхідних випадках доцільні рішення з його регулювання та налагодження; це раціоналізація засвоєних ним способів діяльності, виробнича кмітливість, спроможність вправно діяти у змінених умовах.

Отже, у навчально-виробничому процесі професійно-практичної підготовки активізується не метод навчання, а навчальна діяльність учнів (студентів, слухачів). *Кожен метод настільки сприяє активності навчання, наскільки активно він стимулює зовнішню та внутрішню активність учнів у процесі навчання.*

На уроках виробничого навчання можливе ефективне використання інтерактивних методів з професійно-теоретичної підготовки з урахуванням

специфіки і логіки професійно-практичної підготовки, таких як евристична бесіда, імітаційний тренінг, кейс-метод, рольові і ділові ігри, моделювання, майстер-клас тощо.

Евристична бесіда з точки зору рівня і характеру пізнавальної діяльності учнів відноситься до частково-пошукових методів. Це метод аналізу економічних, технічних та інших явищ і процесів, прийняття рішення, ґрунтованого на інтуїції, кмітливості, аналогіях, досвіду, винахідливості, які спираються на особливі властивості людського мозку вирішувати задачі, для яких формальний алгоритм, спосіб рішення є невідомим.

Сутність застосування цього методу на уроках виробничого навчання полягає у тому, що майстер шляхом постановки перед учнями визначених питань і сумісних з ними розміркувань підводить їх до конкретних висновків, які є сутністю явищ, процесів, правил, закономірностей, що розглядаються. При цьому майстер стимулює в учнів бажання відтворювати та використовувати набуті ними теоретичні та практичні знання і уміння, виробничий досвід, порівнювати, співставляти, робити висновки. Визначальне значення для ефективного застосування цього методу є правильний підбір, формулювання та постановка питань, які є головним «інструментом» евристичної бесіди.

Метод рішення технічних завдань застосовується при інструктуванні учнів, формуванні орієнтованої основи дій на етапі освоєння професії, коли їм належить виконувати навчально-виробничі завдання достатньо високого рівня складності. Застосування цього методу дає ефект тільки за умови високої активності і позитивної мотивації учнів.

До числа *типових технічних завдань*, характерних для професійно-практичної підготовки, можна віднести:

- ✓ розрахунки режимів обробки, налагодження, регулювання;
- ✓ розробка та налагодження управляючих програм для ефективної роботи обладнання (наприклад, верстатів із програмним управлінням);
- ✓ знаходження необхідних даних у таблицях, довідниках, діаграмах тощо;
- ✓ визначення режимів та параметрів виконання навчально-виробничих робіт із використанням кінематичних (принципових) схем обладнання;
- ✓ розробка монтажних схем на основі принципів та інші.

Метод аналізу конкретних виробничих ситуацій ефективно застосовується перед початком виконання учнями навчально-виробничих робіт для актуалізації, закріплення і перевірки їх знань та умінь, а також після виконання робіт з метою обговорення та підведення підсумків за результатами їх діяльності.

Методика застосування цього методу складається з моделювання майстром змісту конкретної виробничої ситуації, формулювання запитань до цієї ситуації, організації процесу її вирішення. Ситуація може бути представлена: словесною інформацією, показом кінофрагменту без коментарів, розігруванням рольової сценки, інструктивно-технологічною документацією із нестачею даних або помилковими даними тощо.

Формулювання запитань або завдань згідно зі змодельованою ситуацією може бути таким:

- ✓ «Визначте причинно-наслідкові зв'язки змодельованої ситуації»;
- ✓ «Назвіть помилки учасників ситуації та причини цих помилок»;
- ✓ «Запропонуйте свій варіант вирішення даної ситуації» тощо.

Рекомендована література

1. Дистанційне навчання в системі професійно-технічної освіти : монографія /авт. кол. В. В. Ягупов, Л. М. Петренко, С. Г. Кравець та ін. / За наук. ред.В. В. Ягупова. Житомир: «Полісся», 2019. 234с.
2. Змішане навчання у закладах професійної(професійно-технічної) освіти. Навчально-методичний посібник / Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. К.: 2021. 92 с.
3. Масліч С.В. Методика організації і проведення занять за дистанційною й змішаною формами навчання: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО, 2022. 31 с.
4. Сушенцева Л. Л. Теоретико-методичні засади формування професійної мобільності майбутніх кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах: дисертація доктора педагогічних наук : 13.00.04. Київ, 2012. 559 с.
5. Цицюра К. Змішане навчання: основні інгредієнти компетентнісного підходу для ефективної освіти нового покоління. 2015. <http://bit.ly/1zp30E1>
6. Шевчук Світлана. Методика реалізації змішаного навчання у професійну підготовку кваліфікованих робітників. *Імідж сучасного педагога*, №4 (205). 2022. ISSN 2522-9729 (online), С. 109-114.
7. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ. 2018. 139с.
8. Шевчук С.С. Сучасні освітні технології у професійній підготовці кваліфікованих робітників: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2022. 158 с.
9. Щодо організації освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти /Лист Міністерства науки і освіти України №1/9-626 від 13 листопада 2020 р.

5. МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДО ТЕМИ 1 «КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНО-ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ»

1. Продовжить речення: «Компетентнісний підхід в освіті - це...

- а) застосування технологій розвитку творчого мислення здобувачів освіти;
- б) ефективне використання сучасного методичного супроводу освітнього процесу у закладах освіти;
- в) формування інноваційної культури та інформаційної грамотності здобувачів освіти;
- г) спрямованість освітнього процесу на досягнення інтегральних результатів у навчанні, якими є *загальні* (базові, ключові) і *спеціальні* (предметні) компетентності тих, хто навчається. Загальні (базові, ключові) компетентності забезпечують наступність і послідовність навчання впродовж усього життя людини, вони поступово поглиблюються і збагачуються залежно від рівня освіти.

2. Компетентнісний урок – це:

- а) динамічна фронтально-групова форма навчального процесу, обмежена визначеним відрізком часу, яка проводиться педагогом із групою учнів (студентів) постійного складу і включає єдині мету, зміст, форми, методи і засоби навчання, розвитку і виховання. Урок, як форма навчання, має визначену структуру, обумовлену педагогом у залежності від дидактичних цілей і реальних умов навчального процесу
- б) цілісна дидактична система, яка характеризується тісним взаємозв'язком усіх її компонентів: комплексна мета уроку досягається за рахунок єдності і узгодженості задач уроку, змісту навчального матеріалу, реалізації інтерактивних форм і методів навчання, створення сучасного комплексного методичного супроводу навчальних предметів (професій);
- в) урок з використанням інноваційних освітніх та новітніх виробничих технологій;
- г) відкритий урок у закладі професійної освіти.

3. Основними характеристиками компетентнісного заняття є:

- а) відсутність суворого алгоритму проведення заняття, допущення ситуативності у його дидактичній структурі;
- б) ефективне використання інтерактивних, пошукових та дослідницьких методів навчання;
- в) можливість урізноманітнення підходів і точок зору до висвітлення навчального матеріалу та його компетентної інтерпретації;
- г) використання рефлексії, самопрезентації та захисту творчого продукту учнів замість зовнішнього контролю;
- д) всі вище означені.

4. Які компетентності є базовими компетентностями випускника ЗПО:

- а) *ключові компетентності* – багатофункціональність (виконання широкого кола проблем професійної діяльності); міждисциплінарність; багатоаспектність (широкий спектр інтелектуальної діяльності у професії);
- б) *соціальна компетентія* – здатність брати на себе відповідальність і приймати власні рішення, продуктивно взаємодіяти з учасниками професійної та соціальної сфери;
- в) *інформаційна компетентія*, яка полягає в оволодінні новими інформаційними технологіями;
- г) *комунікативна компетентія*, яка передбачає володіння уміннями до спілкування, високий рівень культури мовлення;
- д) *всі, вище означені*

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ 2

«ПЛАНУВАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ ПРАКТИКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ»

1. Сформулюйте мету і завдання професійно-практичної підготовки на сучасному підприємстві (сфері послуг).
2. Яка документація регламентує організацію і проведення виробничої практики на підприємстві?
3. Між ким укладається багатосторонній договір про надання освітніх послуг?
4. Які форми і методи реалізуються в процесі проходження учнями виробничої практики?
5. Сформулюйте мету застосування і види контролю у період проходження учнями виробничої практики.
6. Як організується облік успішності навчальних досягнень учнів в процесі виробничої практики?
7. Сформулюйте алгоритм проведення ДКА.
8. Сформулюйте вимоги до переліку кваліфікаційних пробних робіт.
9. Який документ видається практиканту перед початком виконання кваліфікаційної пробної роботи?
10. Яке рішення приймається кваліфікаційною комісією у разі невиконання практикантом пробної роботи?

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ДО ТЕМИ 3

«ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ У ЗП(ПТ)О»

1. Сформулюйте сутність дистанційної і змішаної форм організації професійної підготовки.
2. За якими нормативно-правовими документами здійснюється інклюзивна форма навчання у закладах П(ПТ)О?
3. Проаналізуйте недоліки використання дистанційної форми у професійно-практичній підготовці.

4. Назвіть форми організації діяльності учнів в процесі професійно-практичної підготовки на підприємстві.
5. За яких умов використовується фронтальна форма організації учнів?
6. Дайте визначення поняття «учнівська бригада», назвіть види учнівських бригад.
7. Дайте визначення поняття «виробнича бригада». Чим відрізняється комплексна виробнича бригада від спеціалізованої?
8. За яких умов відбувається індивідуальне прикріплення учнів до кваліфікованих робітників?
9. Дайте порівняльну характеристику організаційних форм діяльності учнів в процесі професійно-практичної підготовки в умовах підприємства.
10. Назвіть методи професійної підготовки кадрового персоналу сучасного підприємства.
11. Сформулюйте основні методи професійно-практичної підготовки учнів (студентів, слухачів) ЗП(ПТ)О в умовах підприємства.
12. Поясніть основну мету і завдання інструктування учнів ЗП(ПТ)О в процесі операційного періоду професійно-практичної підготовки.
13. Поясніть основну мету і завдання інструктування учнів ЗП(ПТ)О в процесі комплексного періоду професійно-практичної підготовки.

6. ГЛОСАРІЙ КЛЮЧОВИХ СЛІВ

Державний стандарт професійно-технічної освіти встановлює державні вимоги до змісту професійно-технічної освіти, рівня професійної кваліфікації випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, основних обов'язкових засобів навчання та освітнього рівня вступників до зазначених закладів.

Дидактичне проєктування - процес створення такого опису об'єкта (матеріального, інформаційного, логічного тощо), який необхідний і достатній для його реалізації в заданих умовах.

Дидактичні засоби навчання – цілісний комплекс матеріальних засобів педагогічної праці, що сприяє оснащенню освітнього процесу з метою його вдосконалення, підвищення ефективності й якості підготовки здобувачів освіти.

Дистанційна форма навчання - форма навчання, що базується на використанні широкого спектра традиційних і нових інформаційних технологій та їхніх технічних засобів, які залучаються для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогового обміну між викладачем (майстром виробничого навчання) і здобувачем освіти; *це навчання на відстані*, яке здійснюється за допомогою сучасних комп'ютерних і телекомунікаційних технологій у реальному часі або асинхронно.

Змішана форма навчання - поєднання навчання в освітньому закладі (onsite «на місці» або offline) із дистанційною формою (у тому числі online). На сьогоднішній день змішане навчання – це форма освіти, згідно з якою здобувач

освіти засвоює одну частину матеріалу засобами дистанційного навчання, а іншу – вивчає очно в аудиторії.

Знання – осмислена та засвоєна суб'єктом наукова інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (фактологічні) і теоретичні (концептуальні, методологічні).

Інклюзивне навчання - навчання учнів із *особливими освітніми потребами за інклюзивною формою із забезпечення психолого-педагогічної підтримки*. Основою планування освітнього процесу є індивідуальні потреби у підтримці. Враховуючи особливості психофізичного розвитку та характер порушення, визначаються освітні цілі.

Інструктування - *комбінований методичний прийом*, що включає групу словесних, наочних і практичних методів, і є *основним* у роботі майстра виробничого навчання.

Інтегральна компетентність – узагальнений опис кваліфікаційного рівня, який виражає основні компетентнісні характеристики рівня щодо навчання та/або професійної діяльності.

Кваліфікація – офіційний результат оцінювання і визнання, який отримано, коли уповноважений компетентний орган встановив, що особа досягла компетентностей (результатів навчання) за заданими стандартами.

Кваліфікаційний рівень – структурна одиниця Національної рамки кваліфікацій, що визначається певною сукупністю компетентностей, які є типовими для кваліфікацій даного рівня.

Компетентність - здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості.

Компетентнісний підхід в освіті - організація діяльнісного характеру змісту освіти, в результаті якої той, хто навчається, перетворюється з об'єкта на суб'єкт навчання, розвиває себе як особистість.

Компетентнісний урок – цілісна дидактична система, яка характеризується тісним взаємозв'язком усіх її компонентів: комплексна мета уроку досягається за рахунок єдності і узгодженості задач уроку, змісту навчального матеріалу, реалізації інтерактивних форм і методів навчання, створення сучасного комплексного методичного супроводу навчальних предметів (професій).

Компетенція - сукупність взаємопов'язаних якостей особи (знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, і необхідних для якісної продуктивної діяльності відносно них.

Комплексне методичне забезпечення - оптимальна система навчально-методичної документації та засобів навчання, необхідних для повної і якісної професійної підготовки відповідно до вимог Державного стандарту ПТО та у межах робочої навчальної програми курсу.

Комунікація - взаємозв'язок суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності;

Контроль навчальних досягнень здобувачів професійної освіти - операція зіставлення запланованого результату з еталонними вимогами або стандартами.

Метод навчання - упорядкований спосіб взаємозалежної діяльності педагога і діяльності учнів (студентів, слухачів), за допомогою якого досягається опанування знань, умінь і навичок, формується світогляд учнів (студентів, слухачів), розвиваються їх здібності до самостійного засвоєння і творчого застосування знань і вмінь.

Метод репродуктивний (метод копіювання) – це метод, спрямований на точне відтворення учнем (студентом, слухачем) способів діяльності *за копією, зразком* з дотримання правильності їх виконання.

Метод частково-пошуковий - метод навчання, за яким основна (базова) частина навчальної інформації за темою заняття повідомляється педагогом, а додаткову, доповнюючу частину інформації учні (студенти, слухачі) опановують в процесі самостійної пошукової діяльності, відповідаючи на поставлені педагогом запитання чи розв'язуючи ситуативні завдання.

Навички – дії, які характеризуються високою мірою засвоєння, це спроможність у процесі цілеспрямованої діяльності виконувати частину дій автоматично. Навички – це уміння, доведені до автоматизму, який формується в процесі багаторазового їх відтворення у незмінних умовах чи режимах.

Навчальне проектування – процес роботи над навчальним проектом, процес досягнення запланованого результату у вигляді конкретного «продукту».

Науково-методичний супровід - педагогічна технологія, яка полягає у створенні мережевого диференційованого акмеологічного освітнього простору, де відбувається професійна взаємодія рівноправних партнерів на принципах людиноцентризму, гуманізму, фасилітативності, індивідуалізації, відбувається неперервний професійний розвиток педагогічних працівників за індивідуальними освітніми траєкторіями.

Національна рамка кваліфікацій – системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів. Національна рамка кваліфікацій призначена для використання органами виконавчої влади, установами та організаціями, що реалізують державну політику у сфері освіти, зайнятості та соціально-трудова відносин, навчальними закладами, роботодавцями, іншими юридичними і фізичними особами з метою розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій.

Паспорт комплексного методичного забезпечення у сучасному закладі професійної освіти – документ, в якому зафіксована нормативно-правова і законодавча документація, документи планування професійної підготовки, оптимальний набір дидактичних і матеріально-технічних засобів навчання, методичні матеріали для підвищення рівня професійної компетентності педагога.

Проектування освітнього процесу у закладах професійної освіти - системно обґрунтований вибір дидактичних цілей, змісту, методів, організаційних форм і засобів навчання та адекватних їм методів контролю у відповідності до поставлених цілей проектування з урахуванням рівня засвоєння знань, умінь і навичок, індивідуальних особливостей учнів (студентів, слухачів).

Професійна компетентність – точно визначена галузь професійної діяльності людини, певна посада з чітко визначеними посадовими обов'язками.

Професійна компетентність педагога визначається через її *основні показники*: підготовленість до педагогічної та науково-методичної діяльності, особисту педагогічну майстерність, інноваційність мислення, професійні прогностичні уміння.

Результати навчання - компетентності (знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості), які набуває та/або здатна продемонструвати особа після завершення навчання.

Рефлексія - самоаналіз, самооцінка учасниками педагогічного процесу своєї діяльності, взаємодії. Це актуалізація педагогом і учнями (студентами, слухачами) своїх знань, досвіду своєї діяльності у тій або іншій навчальній ситуації. Це їх потреба і готовність зафіксувати зміни у навчальному процесі або його етапах, визначити причини цих змін, дати оцінку ефективності педагогічної взаємодії, що відбулася в процесі вирішення навчальних проблем.

Система вправ – один із основних методів професійно-практичної підготовки, який базується на цілеспрямованому і багаторазовому відтворенні учнями (студентами, слухачами) трудових дій і прийомів, проведених під керівництвом майстра виробничого навчання. Мета означеного методу – формування і послідовне вдосконалення професійних умінь, формування навичок.

Уміння – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання задач і проблем. Уміння поділяються на когнітивні (інтелектуально-творчі) та практичні (на основі майстерності з використанням методів, матеріалів, інструкцій та інструментів).

Урок (аудиторне заняття) – динамічна фронтально-групова форма навчального процесу, обмежена визначеним відрізком часу, яка проводиться педагогом із групою учнів (студентів) постійного складу і включає єдині мету, зміст, форми, методи і засоби навчання, розвитку і виховання. Урок, як форма навчання, має визначену структуру, обумовлену педагогом у залежності від дидактичних цілей і реальних умов навчального процесу.

7. ЦИФРОВА БІБЛІОТЕКА

1. Грищенко І.М. Освіта та професійна підготовка фахівців у світлі євроінтеграційних процесів. Актуальні проблеми економіки, №7 (109), 2010. С. 56-61.
2. Змішане навчання у закладах професійної(професійно-технічної) освіти. Навчально-методичний посібник / Оксана Пасічник, Юлія Єлфімова, Христина Чушак, Олена Шинаровська, Андрій Донець. К.: 2021. 92 с.
3. Ключко В.М. Стратегічні напрями освіти в новому технологічному укладі. Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 25. Ч. 1. С. 112-115.
4. Ковальчук В., Оршанський Л. Професійна підготовка на засадах компетентнісного підходу./ Молодь і ринок, №11-12, 2016- С.6-10.

5. Масліч С.В. Методика організації і проведення занять за дистанційною й змішаною формами навчання: електронний навчальний курс. Біла Церква: БІНПО, 2022. 31 с.
6. Сергеєва Л.М. Сучасні тенденції розвитку професійної освіти в контексті європейської інтеграції // Педагогічний альманах. 2014. Випуск 21. С. 85-92.
7. Сидоренко В.В. Інноваційні напрями науково-методичного супроводу професійного розвитку педагогічних працівників у системі післядипломної освіти // Інформаційний збірник для директора школи та завідуючого дитячим садком. К.: РА «Освіта України». 2016. №7-8(48). С.22-29.
8. Шевчук С.С. Методика організації і проведення професійно-практичної підготовки учнів ПНЗ на виробництві: Навчально-методичний посібник для самостійної роботи слухачів курсів підвищення кваліфікації. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2017. 70 с.
9. Шевчук С.С. Навчально-методична діяльність педагога ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 73 с.
10. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ. 2018. 139с.
11. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект: навчально-методичний посібник. Біла Церква: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, 2021. 212 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Національна рамка кваліфікацій. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23 листопада 2011 р. № 1341 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п>
2. Сілаєва І.Є. Інноваційна модель уроку виробничого навчання: Навчально-методичний посібник БІНПО УМО, м. Біла Церква, Україна <https://lib.iitta.gov.ua/718944/>
3. Шевчук С.С. Інноваційний урок у професійній школі: Навчально-методичний посібник. Біла Церква, БІНПО, 2015. 110с.
4. Шевчук С.С. Реалізація сучасних освітніх практик у професійну підготовку фахівців сфери обслуговування: Навчально-методичний посібник <https://lib.iitta.gov.ua/718947/>
5. Шевчук С.С. Розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти у поза аудиторній навчальній діяльності ЗП(ПТ)О: Спецкурс БІНПО, м. Біла Церква, Україна. 2018. <https://lib.iitta.gov.ua/728601/>
6. Шевчук С.С. Навчально-методична діяльність педагога ЗП(ПТ)О на засадах компетентнісного підходу. Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти, м. Біла Церква, Україна. 2021. <https://lib.iitta.gov.ua/725586/>

7. Шевчук С.С., Кулішов В.С. Дидактика професійної освіти: практико-зорієнтований аспект БІНПО ДЗВО «УМО» НАПНУ, м. Біла Церква, Україна. 2021. <https://lib.iitta.gov.ua/728477/>

8. КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ПУНКТ

За консультаціями чи уточненнями окремих питань електронного курсу можна звернутися до старшої викладачки кафедри МПО та СГД БІНПО **Шевчук Світлани Степанівни** за:

Мобільний телефон: +38 (050) 976-85-38 (Viber)

Електронна пошта: shevchukbinpo@ukr.net